

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

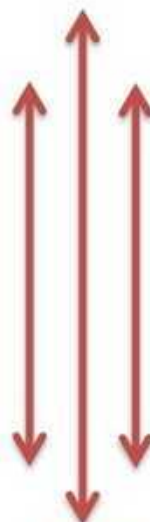

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १०

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

CHILDREN PROFILE-2081

प्रकाशक

गौरीगङ्गा नगरपालिका
वडा नं. १० को कार्यालय,

गौरीगङ्गा नगरपालिका १० नं. वडा कार्यालय अध्यक्षको मन्तव्य

कैलाली जिल्लाको गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० ले बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन निर्देशिका, २०७८ एवं बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणा कार्यविधि, २०७९, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम विगत लामो समय देखि बालमैत्री स्थानीय शासन अवलम्बन गरी बालमैत्री वडा घोषणाका लागि विभिन्न क्रियाकलापहरू गर्दै आइरहेको छ । नेपालको संविधानको मौलिक हक, भाग ३ धारा ३९ को व्यवस्था बमोजिम यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० लाई बालमैत्री वडाको रूपमा स्थापित गर्न बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन निर्देशिका, बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणा कार्यविधि, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ (ग) मा आधारित वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत बालमैत्री स्थानीय शासनका अवधारणा र विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि, सम्झौता बमोजिम बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बालबालिकाको अर्थपूर्ण बाल सहभागिता जस्ता क्रियाकलापहरूमा शासकीय पद्धतिको रूपमा अवलम्बन गरेका छौं ।

बालमैत्री स्थानीय शासनका लागि कार्यविधिमा उल्लेख भएका ५१ वटा सूचक र ५ वटा चरणहरूमा टेकेर बालबालिकामा विशेष लगानी गर्दै आएका छौं । वडाले बालमैत्री स्थानीय शासनयुक्त वडा घोषणाका लागि आवश्यक सूचक र चरणहरू प्राप्तिका लागि बालबालिकाको वस्तुगत विवरण तयारी गर्नुपर्ने भएकाले यस वडाको घरधुरी सर्वेक्षण गरी बालबालिकाको अवस्था सम्बन्धी यो वस्तुगत विवरण प्रकाशन गरिएको छ । यसबाट भविष्यमा बालबालिकाको क्षेत्रमा थप कार्यहरू गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु ।

यस महाअभियानमा सहयोग गर्नुहुने गौरीगङ्गा नगरपालिका, विषयगत शाखाहरू, वडाका कर्मचारीहरू, आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० तथा महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरू, वडामा रहेका विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष, प्र.अ. तथा शिक्षकहरू, लक्ष्मि सामुसयीक वन, सरस्वती सामुसयीक वन, खानेपानी, टोल विकास संस्थाहरू, भलमन्सा, मेलमिलापकर्ता, बाल कल्याण संघ र वर्ल्ड भिजन इन्टरनेशनल नेपाल सबैप्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

मिति: २०८१ भाद्र २२ गते

नर सिंह साकी
वडा अध्यक्ष तथा
बालमैत्री स्थानीय शासन वडा समिति अध्यक्ष

विषय - सूची

खण्ड १	१
परिचय	१
१.१. नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि.....	१
१.१ नगरपालिकाको परिचय.....	१
१.२ वडाको परिचय	१
१.३ वडाको सिमाना	१
१.४ प्रमुख व्यवसाय तथा रोजगारीको अवस्था	२
खण्ड २	३
बालमैत्री स्थानीय शासनको वडागत अवधारणा.....	३
२.१ बालबालिकाको परिभाषा तथा बालमैत्री स्थानीय शासन व्यवस्थाको आवश्यकता.....	३
२.२ बालबालिका सम्बन्धी विद्यमान कानुनी व्यवस्था.....	३
२.२.१ नेपालको संविधान.....	३
२.२.२ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४.....	४
२.२.३ बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५.....	५
२.२.४ बालअधिकार सम्बन्धी महासन्धि १९८९ (UN Convention on the Rights of the Child-CRC 1989).....	५
२.२.५ दिगो विकास लक्ष्य	५
२.२.६ बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन निर्देशिका २०६८	६
२.२.७ बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन निर्देशिका २०७८	७
२.२.८ बाल विवाह अन्त्यका लागि राष्ट्रिय रणनीति, २०७२.....	७
२.२.९ पन्ध्रौँ योजना (२०७६।२०७७-२०८०।२०८१)	७
२.२.१० राष्ट्रिय बालबालिका नीति, २०८०	७
२.३ बालमैत्री स्थानीय शासनको पृष्ठभूमि.....	८

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

२.३.१ बालमैत्री.....	८
२.३.२ बालमैत्री स्थानीय शासन	८
२.४ बालमैत्री स्थानीय शासनको कार्यक्षेत्र	८
२.४.१ बाल बचाउ.....	९
२.४.२ बाल संरक्षण	९
२.४.३ बाल विकास	९
२.४.४ बाल सहभागिता	९
खण्ड ३	१०
वडाको जनसंख्या	१०
३.१ लिङ्ग, उमेर समूह तथा जातिगत आधारमा जनसंख्या	१०
३.१.१ लिङ्गको आधारमा जनसंख्या	१०
३.१.२ उमेर समूहका आधारमा जनसंख्या	११
३.२ जातिगत आधारमा जनसंख्या:	१३
३.३ भाषाका आधारमा जनसंख्या.....	१३
३.४ धर्मका आधारमा जनसंख्या विवरण.....	१४
३.५ प्रति परिवार औसत बालबालिका संख्या	१४
खण्ड ४	१५
वडाको बाल तथा मातृ स्वास्थ्य	१५
४.१ सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रम.....	१५
४.२ स्वास्थ्य संस्था सम्बन्धी विवरण:.....	१५
४.३ स्वास्थ्य संस्थामा औषधीको उपलब्धता:	१५
४.४ खोप लगाउने बालबालिका सम्बन्धी विवरण.....	१५
४.५ कुपोषणबाट प्रभावित बालबालिका सम्बन्धी विवरण.....	१७
४.६ स्तनपान सम्बन्धी विवरण.....	१७

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

४.७ बालबालिकामा देखा पर्ने गरेका मुख्य रोग र तिनको उपचार व्यवस्था	१७
४.७.१ परिवारमा देखा परेका दीर्घ रोग सम्बन्धी विवरण:	१८
४.७.१.१ बालबालिकामा देखा परेका दीर्घ रोग सम्बन्धी विवरण:.....	१८
४.७.२ बालबालिकामा देखा पर्ने गरेका दीर्घ रोगका प्रकार सम्बन्धी विवरण	१८
४.८ प्रसूति पूर्व ४ पटक र प्रसूति पश्चात् आमा र नवजात शिशुको कम्तीमा ३ पटक स्वास्थ्य परीक्षण गराउने गर्भवती महिलाको विवरण.....	२०
४.८.१ गर्भवती र सुत्केरी सम्बन्धी विवरण	२०
४.८.१ प्रसूति पूर्व गर्भवती महिलाको गर्भ जाँच सम्बन्धी विवरण	२०
४.८.१ प्रसूति पूर्व ८ पटकको (प्रोटोकल अनुसार) गर्भ जाँच सम्बन्धी विवरण	२१
४.८.२ प्रसूति पश्चात् सुत्केरी आमा र नवजात शिशुको जाँच सम्बन्धी विवरण	२१
४.९ टिडी खोप सम्बन्धी विवरण.....	२१
४.१० आइरन चक्री सम्बन्धी विवरण.....	२२
४.११ दक्ष जनशक्तिबाट सुत्केरी गराउने महिलाको विवरण	२२
४.१२ ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाले पोषिलो खानेकुरा खाए नखाएको सम्बन्धी विवरण	२२
४.१३ नियमित रूपमा तौल लिएको बालबालिका सम्बन्धी विवरण	२३
४.१३.१ बालबालिकाको उमेर अनुसार तौल लिने सम्बन्धी विवरण.....	२३
४.१३.२ बालबालिकाको तौल सम्बन्धी विवरण	२३
४.१४ भिटामिन ए तथा जुकाको औषधी खाएका बालबालिका सम्बन्धी विवरण	२४
४.१५ HIV Positive आमा/बुवा बाट जन्मेका बालबालिका सम्बन्धी विवरण.....	२४
४.१६ बिरामी हुँदा उपचारका लागि छनौट हुने उपचार केन्द्र	२४
४.१७ आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोग गर्ने घरपरिवार सम्बन्धी विवरण	२५
४.१८ सार्वजनिक तथा निजी चर्पी सरसफाइ सम्बन्धी विवरण	२५
४.१८.१ परिवार/घरघुरीमा शौचालयको अवस्था	२५
४.१९ परिवारमा हात धुने व्यवस्था	२७
४.१९.१ हात धुने बानी र व्यवहारिक प्रयोग सम्बन्धी अवस्था	२७

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

४.१९.२ साबुनपानीको प्रयोग सम्बन्धी अवस्था.....	२८
४.२० खानेपानीको स्रोत तथा उपलब्धता सम्बन्धी विवरण	२८
४.२०.२ घरदेखि खानेपानीको स्रोत सम्मको समय दूरी सम्बन्धी विवरण.....	२९
४.२०.३ खानेपानीको शुद्धीकरण विधि सम्बन्धी विवरण.....	२९
४.२१ खानेपानीको कारणले विगत १ वर्षमा लागेका रोग तथा संक्रमणको अवस्था.....	३०
४.२२ परिवार नियोजनका अस्थायी साधनको वितरण सम्बन्धी विवरण:.....	३०
खण्ड ५	३१
वडाको शैक्षिक अवस्था	३१
५.१ साक्षरता सम्बन्धी विवरण:.....	३१
५.२ शैक्षिक संस्थाको विवरण.....	३१
५.३ छात्रछात्राको विवरण.....	३१
५.४ बाल विकास केन्द्र वा पूर्व प्राथमिक विद्यालयको विवरण	३३
५.५ तहगत रूपमा कूल शिक्षक सम्बन्धी विवरण.....	३३
५.६ वडा स्तरमा विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात.....	३३
५.७ छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने विद्यार्थी विवरण.....	३४
५.८ कक्षा दोहोर्याउने विद्यार्थी सम्बन्धी विवरण.....	३४
५.९ विद्यालयमा खानेपानीको सुविधा.....	३४
५.१० छात्रछात्राको लागि शौचालयको व्यवस्था	३५
५.११ कक्षाकोठा, फर्निचर, खेल मैदान सम्बन्धी विवरण.....	३५
५.१२ विद्यालयमा कुहिने र नकुहिने फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण	३५
५.१३ शिक्षकको तालिम सम्बन्धी विवरण	३६
५.१४ विद्यालय जान छोड्ने सम्बन्धी विवरण.....	३७
५.१४.१ विद्यालय जान छोड्ने कारण सम्बन्धी विवरण.....	३८
५.१५ विद्यालयमा बालबालिकाले पाउने सजाय सम्बन्धी विवरण	३९

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

५.१६ विद्यालय भर्ना नभएका बालबालिका.....	३९
खण्ड ६	४२
वडामा बाल संरक्षण.....	४२
६.१ जन्मदत्ता सम्बन्धी विवरण	४२
६.२ बाल विवाहको अवस्था.....	४२
६.२.१ विवाह सम्बन्धी विवरण	४२
६.२.२ बाल विवाह सम्बन्धी विवरण	४३
६.२.२ उमेरगत विवाह सम्बन्धी विवरण	४३
६.३ अपाङ्गता भएका बालबालिका सम्बन्धी विवरण.....	४३
६.४ द्वन्द्व पीडित तथा जोखिममा परेका बालबालिका सम्बन्धी विवरण.....	४४
६.५ विस्थापित बालबालिका सम्बन्धी विवरण.....	४४
६.६ बालश्रमिक सम्बन्धी विवरण.....	४४
६.६.१ बालश्रममा रहेका बालबालिकाको विवरण	४४
६.६.२ बालश्रममा रहेका बालबालिकाले भोगिरहेका समस्या.....	४५
६.७ परिवारमा बालबालिकामाथि यौन शोषणको घटना	४५
६.८ परिवारमा महिला तथा बालबालिकामाथि हुने सामाजिक कुरितीको घटना	४५
६.९ परिवारमा बालबालिकाले बालबिज्याई गर्दा गरीने व्यवहार.....	४५
६.१० सडक बालबालिकाको विवरण.....	४६
६.११ कुलतमा लागेका बालबालिकाको विवरण	४६
६.१२ खाद्यान्न संकटमा परेका बालबालिकाको विवरण.....	४७
६.१३ जाडो तथा गर्मीका कारण मृत्यु हुने गर्भवती महिला तथा बालबालिकाको विवरण.....	४८
६.१४ संस्थागत हेरचाहमा रहेका बालबालिका सम्बन्धी विवरण.....	४८
खण्ड ७	५०
बाल सहभागिता.....	५०
७.१ बाल समूह सम्बन्धी विवरण.....	५०

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

७.२ वडाको शासकीय संरचना र बाल सहभागिता	५०
७.३ विद्यालयमा बाल समूह तथा बाल सहभागिता	५१
७.४ बालभेला र बाल सहभागिता	५१
खण्ड ८	५२
वडाको आर्थिक विकास	५२
८.१ पेशा तथा रोजगारीको अवस्था सम्बन्धी विवरण	५२
८.२ रोजगारीका लागि विदेशमा गएकाको विवरण	५३
८.२.१ लिङ्गका आधारमा वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न सम्बन्धी विवरण	५३
८.३ परिवारको निर्णयमा भूमिका	५३
८.४.१ निर्णयमा महिलाको भूमिका	५४
८.४.२ निर्णयमा पुरुषको भूमिका	५५
खण्ड ९	५६
वडाको प्रकोप तथा शान्ति सुरक्षा	५६
९.१ प्रकोपको विवरण	५६
९.१.१ प्रकोप प्रभावित परिवार सम्बन्धी विवरण	५६
९.१.१ विद्यालयमा रहेको जोखिमको प्रकार	५६
९.२ कानुनी विवादमा परेका बालबालिका सम्बन्धी विवरण	५७
९.३ परिवारमा छोरा र छोरीमा भेदभाव	५७
अनुसूचीहरू	५८
अनुसूची १	५९
बालमैत्री स्थानीय शासन वडा समितिको विवरण	५९
अनुसूची २	६०
वडा बाल सञ्जालका पदाधिकारीहरूको विवरण	६०
अनुसूची ३	६१

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

बालमैत्री स्थानीय शासनका सूचकहरू	६१
--	----

खण्ड १

परिचय

१.१. नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

१.१ नगरपालिकाको परिचय

सुदूरपश्चिम प्रदेश, जिल्ला कैलालीमा रहेको १३ वटा स्थानीय तहहरू मध्ये एक सुन्दर र प्राकृतिक सुन्दरताले भरिपूर्ण नगरपालिका हो गौरीगङ्गा नगरपालिका । नेपालको सुदूरपश्चिम प्रदेश अन्तर्गत कैलाली जिल्लामा पर्ने यस गौरीगङ्गा नगरपालिका साविकका चौमाला, मसुरिया र उदासीपुर गा.वि.स. को वडा नं. १, २ र ५ समावेश २०७३ फागुन २७ गते स्थापना भएको हो । यस नगरपालिकामा ११ वटा वडहरू रहेका छन् । विश्व मानचित्रमा $28^{\circ} 32''$ देखि $28^{\circ} 41' 30''$ उत्तरी अक्षांस देखि $80^{\circ} 48' 30''$ पूर्व देशान्तर सम्म फैलिएको र समुन्द्री सतह देखि १६५ मि. देखि ९४४ मि. को उचाईमा, काठमाडौं देखि ६२२ कि.मि. को दूरीमा रहेको छ । कैलालीमा रहेका नगरपालिकाहरूमा धेरै सम्भावना बोकेको नगरपालिकाको रूपमा गौरीगङ्गा नगरपालिका पनि एक हो । यस नगरपालिकामा ठूलो हिस्सा कृषि रहेको छ बने स्थानीय बासिन्दाको आम्दानीको अर्को मुख्य श्रोतको रूपमा वैदेशिक रोजगारी रहेको छ । विभिन्न समुदाय, जातजातीका मानिसको बसोबास रहेको यस क्षेत्रमा विभिन्न चाडपर्व मनाउने गरिन्छ । यो नगरपालिका पूर्व—पश्चिम राजमार्गमा रहेको छ । यस नगरपालिकाको उत्तरमा चुरे र मोहन्याल गाउँपालिका, पश्चिमतिर धनगढी उ.म.न.पा. पूर्वमा घोडाघोडी नगरपालिका रहेका छन् ।

१.२ वडाको परिचय

साविक उदासीपुर गा.वि.स वडा नं. १ र २ समावेश गरी गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० कायम गरीएको हो । यस वडाको क्षेत्रफल ८.०३ वर्ग कि.मि रहेको छ । जनसंख्याका आधारमा तेस्रो सानो सानो र क्षेत्रफलका आधारमा आठौं ठूलो वडा हो ।

१.३ वडाको सिमाना

पूर्वमा: गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. ८, ९ र ११

पश्चिम: लक्ष्मि सामुसयीक वन, सरस्वती सामुसयीक वन

उत्तरमा: महेन्द्र राजमार्ग

दक्षिणमा: कैलारी गाउँपालिका वडा नं. ८

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

१.४ प्रमुख व्यवसाय तथा रोजगारीको अवस्था

परिवारको मुख्य पेशा			
क्र.सं.	पेशा सम्बन्धी विवरण	प्रतिशत	संख्या
१	कृषि-पशुपालन-फलफूल खेती	६३.५	५१४
२	व्यापार-व्यवसाय	२.१	१७
३	सेवा-नोकरी	१४.२	११५
४	ज्याला मजदूरी	१४.५	११७
५	विप्रेषण (विदेशबाट पठाएको रकम)	५.४	४४
६	अन्य	०.३	२
जम्मा :		१००	८०९

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

८०९ घरपरिवार रहेको गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा ५१४ अर्थात् ६३.५ प्रतिशत परिवारको प्रमुख पेशा कृषि रहेको छ । विभिन्न व्यापार व्यवसाय २.१ प्रतिशत परिवारको प्रमुख पेशा रहेको छ । १४.२ प्रतिशत परिवारको प्रमुख पेशा नोकरी रहेको छ भने ५.४ प्रतिशत परिवारको वैदेशिक रोजगारी तथा १४.५ प्रतिशतको ज्याला मजदूरी प्रमुख पेशा रहेको छ ।

खण्ड २

बालमैत्री स्थानीय शासनको वडागत अवधारणा

२.१ बालबालिकाको परिभाषा तथा बालमैत्री स्थानीय शासन व्यवस्थाको आवश्यकता

मानव जीवनको प्रारम्भिक रूप नै बालबालिका हो जसलाई वर्तमानका साझेदार र भविष्यका कर्णधारको रूपमा समेत हेरिन्छ । बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७५ र मुलुकी देवानी (संहिता) ऐन २०७४ जन्मेदेखि १८ वर्ष उमेर नपुगेका व्यक्तिलाई बालबालिका भनिन्छ । यसै गरी बालबालिकासम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि १९८९, जन्मेदेखि १८ वर्ष उमेर नपुगेका सम्पूर्ण मानव जातिलाई बालबालिका भनिन्छ, तर हरेक राज्यले योभन्दा बढी नहुने गरी बालबालिकाको उमेर तोक्न सक्नेछन् ।

नेपालको शासकीय पद्धति र सेवा प्रवाहका सम्बन्धमा बालबालिकाका सवालहरू सम्बोधन गर्न आवश्यक ठानी विगत लामो समयदेखि नेपालमा बालबालिकाको अधिकारलाई प्रत्याभूत गराउन तथा बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन गर्न सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएका थिए । यस्ता कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिँदै हालको परिवर्तित सन्दर्भ र नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ अनुरूप राष्ट्रका सबै स्थानीय तहमा सञ्चालन हुने कार्यक्रम तथा गतिविधिहरू बीच एकरूपता कायम गरी बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास गर्न अत्यावश्यक छ । तसर्थ स्थानीय सरकारको शासन प्रक्रियामा बालबालिकाको अधिकार सम्बन्धी सवाललाई समावेशी सिद्धान्तको आधारमा मूलप्रवाहीकरण गर्नका लागि बालमैत्री स्थानीय शासनको आवश्यकता रहेको छ ।

२.२ बालबालिका सम्बन्धी विद्यमान कानुनी व्यवस्था

२.२.१ नेपालको संविधान

नेपालको संविधानको मौलिक हक अन्तर्गत समानताको हक, बालबालिकाको हक र सामाजिक सुरक्षाको हकमा बालबालिका सम्बन्धी देहाय बमोजिमको प्रावधान रहेको छ ।

१) समानताको हक (धारा १८)

राज्यले नागरिकका बीच कुनै भेदभाव नगर्ने तर सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछ्छिएका बालबालिका लगायतका नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण वा विकासका लागि कानुन बमोजिम विशेष व्यवस्था गर्न सकिने प्रावधान समानताको हकमा रहेको छ ।

२) बालबालिकाको हक (धारा ३९) मा देहाय बमोजिमका प्रावधान रहेका छन्

(क) प्रत्येक बालबालिकालाई आफ्नो पहिचान सहित नामकरण र जन्मदर्ताको हक हुनेछ ।

(ख) प्रत्येक बालबालिकालाई परिवार तथा राज्यबाट शिक्षा, स्वास्थ्य, पालन पोषण, उचित स्थाहार, खेलकुद, मनोरञ्जन तथा सर्वाङ्गीण व्यक्तित्व विकासको हक हुनेछ ।

(ग) प्रत्येक बालबालिकालाई प्रारम्भिक बाल विकास तथा बालसहभागिताको हक हुनेछ ।

(घ) कुनै पनि बालबालिकालाई कलकारखाना, खानी वा यस्तै अन्य जोखिमपूर्ण काममा लगाउन पाइने छैन ।

(ङ) कुनै पनि बालबालिकालाई बाल विवाह, गैरकानूनी ओसारपसार र अपहरण गर्न वा बन्धक राख्न पाइने छैन ।

।

(च) कुनै पनि बालबालिकालाई सेना, प्रहरी वा सशस्त्र समूहमा भर्ना वा प्रयोग गर्न वा सांस्कृतिक वा धार्मिक प्रचलनका नाममा कुनै पनि माध्यम वा प्रकारले दुर्व्यवहार, उपेक्षा वा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य वा अन्य कुनै प्रकारको शोषण गर्न वा अनुचित प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

(छ) कुनै पनि बालबालिकालाई घर, विद्यालय वा अन्य जुनसुकै स्थान र अवस्थामा शारीरिक, मानसिक वा अन्य कुनै किसिमको यातना दिन पाइने छैन ।

(ज) प्रत्येक बालबालिकालाई बाल अनुकूल न्यायको हक हुनेछ ।

(झ) असहाय, अनाथ, अपाङ्गता भएका, द्वन्द्वपीडित, विस्थापित एवं जोखिममा रहेका बालबालिकालाई राज्यबाट विशेष संरक्षण र सुविधा पाउने हक हुनेछ ।

(ञ) उपधारा (४), (५), (६) र (७) विपरीतका कार्य कानुन बमोजिम दण्डनीय हुनेछन् र त्यस्तो कार्यबाट पीडित बालबालिकालाई पीडकबाट कानुन बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुनेछ ।

(३) सामाजिक सुरक्षाको हक (धारा ४३)

बालबालिकालाई कानुन बमोजिम सामाजिक सुरक्षाको हक हुने प्रावधान रहेको छ ।

(४) राज्यका नीति (धारा ५१)

श्रम र रोजगार सम्बन्धी नीति (झ)(३) मा बालश्रम लगायत श्रम शोषणका सबै रूपको अन्त्य गर्ने नीति रहेको छ । सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीति (ञ) ४ मा बालवृद्धाको पालन पोषण, परिवारको हेरचाह जस्ता काम र योगदानलाई आर्थिक रूपमा मूल्यांकन गर्ने नीति रहेको छ । साथै (ज) ५ मा बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई प्राथमिक रूपमा ध्यान दिने नीति रहेको छ ।

२.२.२ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

बालबालिकाको हक सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहलाई जिम्मेवार बनाउन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा विभिन्न प्रावधान रहेका छन् । यस ऐनले बालअधिकार प्रवर्द्धन गर्न ऐनको दफा ११(ज) बमोजिम प्रारम्भिक बाल शिक्षा तथा विद्यालय शिक्षा र अनौपचारिक शिक्षा सम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड, योजनाको निर्माण, कार्यान्वयन र नियमन गर्ने जिम्मेवारी सम्बन्धित गाउँ वा नगरपालिकाको रहेको छ । शैक्षिक पूर्वाधार निर्माण र मर्मत सम्भार, आधारभूत तहको परीक्षा व्यवस्थापन, स्थानीय पुस्तकालय र वाचनालयको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन, माध्यमिक तहसम्मको शैक्षिक कार्यक्रमको समन्वय र नियमन गर्ने कार्य समेत गाउँ वा नगरपालिकाको कार्यक्षेत्र भित्र पर्दछ । यसै गरी सोही दफाको खण्ड (झ) बमोजिम आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाई सम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड, योजनाको निर्माण, कार्यान्वयन र नियमन, आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सञ्चालन र प्रवर्द्धन, स्वस्थ खानेपानी तथा खाद्य पदार्थको गुणस्तर र वायु तथा ध्वनिको प्रदूषण नियन्त्रण, सरसफाई सचेतनाको अभिवृद्धि र स्वास्थ्यजन्य फोहरमैलाको व्यवस्थापन समेत स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रमा रहेको छ ।

ऐनको दफा १२ उपदफा २ खण्ड (१) को ग ले बालमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धन गरी बालमैत्री वडा घोषणा गर्ने जिम्मेवारी गाउँ, नगरपालिकाको वडालाई दिएको छ । बालउद्यानको व्यवस्था, प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र सञ्चालन र व्यवस्थापन, पुस्तकालय, वाचनालय, सामुदायिक सिकाइ केन्द्र व्यवस्थापन, बालक्लब तथा बालसञ्जालको सञ्चालन र व्यवस्थापन, वडातहको स्वास्थ्य केन्द्र तथा उपकेन्द्रको व्यवस्थापन, बालबालिकालाई वि.सि.जि, पोलियो, भिटामिन ए को व्यवस्था, पोषण कार्यक्रमको सञ्चालन, अन्तर विद्यालय तथा बालक्लब मार्फत खेलकुद कार्यक्रमको सञ्चालन, प्रचलित कानुन बमोजिम घटना दर्ता सम्बन्धी जनचेतना कार्य समेत वडाको जिम्मेवारीमा रहेका छन् । यस्तै महिला विरुद्धको हिंसा, छुवाछुत, दहेज तथा दाइजो, हलिया प्रथा, छाउपडी, कमलरी प्रथा, बालश्रम, मानव बेचबिखन, निरक्षरता जस्ता सामाजिक कुरीति र अन्धविश्वासको अन्त्य गर्ने, गराउने, सडक बालबालिकाको उद्धार र पुर्नस्थापना गर्ने गराउने, प्राङ्गारिक कृषि, सुरक्षित मातृत्व, विद्यार्थी भर्ना, पूर्ण खोप, खुला दिसामुक्त क्षेत्र, वातावरणमैत्री, बालमैत्री शासन जस्ता प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरू गर्ने, गराउने जिम्मेवारी समेत वडाको हुने प्रावधान रहेको छ ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीय स्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत, विषय क्षेत्रगत, मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाउँदा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी गर्नुपर्ने र सबै प्रक्रियामा बालबालिका लगायतका अन्तरसम्बन्धित विषयलाई समावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था समेत यस ऐनले गरेको छ ।

२.२.३ बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५

प्रत्येक बालक जन्मेपछि निजको बाबु भए बाबुले, बाबु नभए आमाको र आमा पनि नभए परिवारका अन्य सदस्यले आफ्नो धर्म, संस्कृति र चलन अनुसार बालकको नाम राखिदिनु पर्ने र बालकको बाबु, आमा वा परिवारको कुनै सदस्य जीवित नरहेकोमा वा पत्ता नलागेकोमा बालकलाई पाल्ने व्यक्ति वा संस्थाले बालकको नाम राखिदिनु पर्ने व्यवस्था बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७५ ले गरेको छ । यसै गरी यस ऐनमा बाबु, आमाको आफ्नो परिवारको आर्थिक अवस्था अनुसार प्रत्येक बालकको पालन पोषण गर्नुका अतिरिक्त निजको शिक्षा, स्वास्थ्योपचार, खेलकुद तथा मनोरञ्जनका सुविधाको व्यवस्था गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ । उक्त ऐनले बालबालिकाको बाँच्न पाउने अधिकार, नाम, राष्ट्रियता र पहिचानको अधिकार, भेदभाव विरुद्धको अधिकार, बाबु आमासँग बस्ने र भेटघाट गर्ने अधिकार, संरक्षणको अधिकार, पोषण तथा स्वास्थ्यको अधिकार, खेलकुद, मनोरञ्जन तथा सांस्कृतिक अधिकार र शिक्षाको अधिकारलाई बालबालिकाको अधिकारको रूपमा सुनिश्चित गरेको छ । त्यसैगरी बालबालिकासँग सम्बन्धित विषय हेर्न बाल अदालतको गठन गर्ने व्यवस्था रहेको छ । बालअधिकारलाई सुनिश्चित गर्न सहयोग पुर्याउन केन्द्रीय बाल न्याय समिति र जिल्ला बाल न्याय समितिको व्यवस्था समेत रहेको छ । प्रदेश तथा स्थानीय तहमा बाल अधिकारको विषयलाई संस्थागत गर्न राष्ट्रिय बाल अधिकार परिषद, प्रदेश तथा स्थानीय तहको बाल अधिकार समितिको व्यवस्था समेत रहेको छ ।

२.२.४ बालअधिकार सम्बन्धी महासन्धि १९८९ (UN Convention on the Rights of the Child-CRC 1989)

बालअधिकारलाई परिभाषित गर्ने विभिन्न महासन्धि बनेका छन् र विश्वभर कार्यान्वयनमा रहेका छन् । यी मध्ये सन् १९८९ मा संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभाबाट सर्वसम्मत रूपमा पारित भएको बालअधिकार सम्बन्धी महासन्धि बालअधिकारका सन्दर्भमा अत्यन्तै महत्वपूर्ण एक दस्तावेज हो । यस महासन्धिले बालबालिकाका जीवनरक्षा, विकास, सुरक्षा वा संरक्षण तथा सम्मानपूर्वक सक्रिय जीवनका लागि आवश्यक सबै आधारभूत अधिकारको विश्वव्यापी रूपमा नै स्पष्ट आधार तयार गरेको छ । नेपालले सन् १९९० को सेप्टेम्बर १४ तारिखमा यस महासन्धिलाई अनुमोदन गरी नेपाली बालबालिकाको हक अधिकारको परिपूर्तिका लागि यो महासन्धि कार्यान्वयन गरीरहेको छ । अहिलेसम्म विश्वका ११३ राष्ट्रले बालअधिकारसम्बन्धी महासन्धि १९८९ लाई अनुमोदन गरेकाले महासन्धिमा व्यवस्था भएका बालअधिकारका प्रावधानले विश्वस्तरमा नै स्वीकृति पाएको देखिन्छ ।

२.२.५ दिगो विकास लक्ष्य

संयुक्त राष्ट्रसंघको पहलमा सन् २०३० सम्म प्राप्त गर्ने गरी तयार गरिएको विश्वव्यापी लक्ष्य नै दिगो विकासका लक्ष्य हुन् । जसमा १७ वटा मूल लक्ष्य तथा १६९ परिमाणत्मक लक्ष्य तोकिएका छन् । दिगो विकासका कूल १७ लक्ष्य मध्ये १, २, ३, ४, ५, ६, ९, ११, १६ र १७ गरी १० वटा लक्ष्य बालबालिका र महिला सँग सम्बन्धित रहेका छन् । जसमध्ये लक्ष्य ४ सबैका लागि समावेशी र गुणस्तीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने, लक्ष्य ५ लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने र किशोरीको सशक्तीकरण गर्ने, लक्ष्य ६ सबैका लागि खानेपानी तथा सरसफाइको उपलब्धता गर्ने, लक्ष्य ९ बलियो पूर्वाधार निर्माण गर्ने र दिगो औद्योगिकीकरणको प्रवर्द्धन गर्ने, लक्ष्य ११ नगर र मानववस्तीलाई समावेशी, सुरक्षित र दिगो बनाउने, लक्ष्य १६ समावेशी समाजको प्रवर्द्धन गर्ने र सबैलाई न्यायमा पहुँच प्रदान गर्ने, र लक्ष्य १७ कार्यान्वयन प्रक्रिया मजबुत बनाउने र साझेदारीलाई पुनर्जीवन दिने लक्ष्य बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासको लागि आवश्यक पर्ने सेवा सुविधा उपलब्ध गराउने,

पूर्वाधार विकास गर्ने, निर्मित पूर्वाधार दिगो बनाउने र सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्र र विकास साझेदारको संलग्नतामा लक्ष्य पूरा गर्ने विषय रहेका छन् ।

सन २०३० सम्ममा न्यायपूर्ण तथा समृद्ध मुलुक बनाउने परिकल्पना साथ नेपालको दिगो विकास लक्ष्य तयार भई स्वीकृत भइसकेको छ । राज्यको पुनर्हः संरचना पश्चात् आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, प्राथमिक स्वास्थ्य उपचार, पिउने पानीको आपूर्ति र सरसफाइ, कृषि, आधारभूत पूर्वाधार, सामाजिक सुरक्षा र विपद् व्यवस्थापनका विषय स्थानीय तहको क्षेत्राधिकारका विषय बनेका छन् । जुन विषय दिगो विकास लक्ष्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित रहेका छन् ।

क) बालअधिकारका आधारभूत सिद्धान्त (General Principles of the CRC)

संयुक्त राष्ट्रसंघको बालअधिकार सम्बन्धी महासन्धि १९८९ का सन्दर्भमा संयुक्त राष्ट्रसंघीय बालअधिकार समितिले निम्न चार प्रावधानलाई सिद्धान्तका रूपमा स्वीकार गरेको छ । यिनी महासन्धिमा व्यवस्था भएका अधिकारका प्रावधान समेत हुन् । यी सिद्धान्त महासन्धिमा व्यवस्था भएका सबै अधिकार कार्यान्वयनका सन्दर्भमा समेत समान रूपमा लागू हुन्छन् ।

१. भेदभाव रहित (Non Discrimination)

सबै बालबालिकालाई विना भेदभाव, विना पक्षपात सम्पूर्ण अधिकार उपलब्ध गराउनु पर्दछ । कुनै पनि बालबालिकालाई निजको वा उनीहरूका बाबुआमा, अभिभावकको जाति, रंग, लिंग, भाषा, धर्म, राजनैतिक वा अन्य विचार, राष्ट्रिय जातीय वा सामाजिक उत्पत्ति, सम्पत्ति, अशक्तता, जन्म वा अन्य हैसियतको आधारमा भेदभाव नगरी समान रूपमा सम्मान गर्नुपर्दछ । (धारा २)

२. बालबालिकाको सर्वोत्तम हित

बालबालिकाका निम्ति गरिने प्रत्येक कार्यमा बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई ध्यान दिनु पर्दछ । सार्वजनिक तथा कल्याणकारी संस्था, अदालत, प्रशासनिक निकाय, विधायिका लगायत सबैले बालबालिकासँग सम्बन्धित कार्य गर्दा बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई प्राथमिकता दिनुपर्दछ । (धारा ३)

३. दीर्घ जीवन र विकास

बौचन पाउनु बालबालिकाको जन्म सिद्ध अधिकार हो । बालबालिकाको दीर्घ जीवन र विकासका निम्ति राज्यले यथासम्भव बढी भन्दा बढी प्रयास गर्नु पर्दछ । (धारा ६)

४. बालबालिकाको विचार र भावनाको कदर

बालबालिकासँग सम्बन्धित विषयमा उनीले आफ्नो विचार व्यक्त गर्न पाउनु पर्छ । बालबालिकाका विचार र भावनाको कदर गर्दै उनीहरूको उमेर र परिपक्वता अनुसार उचित मान्यता पनि दिनुपर्दछ । बालबालिकालाई पनि समाजको एक अभिन्न अंग मानी सहभागी गराइनु पर्दछ । (धारा १२)

२.२.६ बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन निर्देशिका २०६८

बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन कार्यविधि, २०६८ तत्कालीन समयका स्थानीय निकायहरूलाई बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा लागू गर्न दिशानिर्देश गर्ने मुख्य उद्देश्यले ल्याइएको थियो । यस कार्यविधिले बालमैत्री स्थानीय शासनको प्रवर्द्धनको लागि संस्थागत संरचनाको व्यवस्था, कार्यजिम्मेवारी, अनुगमन मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्था, कोषको व्यवस्थाका साथै बालमैत्री गाउँ विकास समिति तथा बालमैत्री नगरपालिका घोषणाका लागि पूरा गर्नुपर्ने ३९ वटा सूचकहरूको व्यवस्था गरेको थियो ।

२.२.७ बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन निर्देशिका २०७८

बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन निर्देशिका, २०७८ नेपाल सरकार माननीय मन्त्रिस्तरीय निर्णय बाट २०७८ असार २७ गते स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा आएको र बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणा कार्यविधि २०७९ कार्यान्वयनमा रहेको छ। हाल यसै निर्देशिका अनुसार बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणाका क्रियाकलाप सञ्चलनमा आइरहेका छन्।

२.२.८ बाल विवाह अन्त्यका लागि राष्ट्रिय रणनीति, २०७२

विवाह गर्ने वा नगर्ने भन्ने विषय प्रत्येक व्यक्तिको नैसर्गिक अधिकार हो। मानव अधिकारको दृष्टिकोणबाट आफूले रोजेको व्यक्तिसँग विवाह गर्न पाउने र आफ्नो भविष्यको मार्गचित्र तय गर्ने प्रत्येक नागरिकको हक अधिकार सुनिश्चित हुनपर्दछ। यसका लागि प्रायः सबै मुलुकले विवाहको लागि न्यूनतम उमेर तोकेका हुन्छन्। नेपालको देवानी संहितामा विवाहको लागि कानुनी उमेर २० वर्ष तोकिएको छ। नेपालको संवैधानिक इतिहासमा संविधानले बाल विवाहलाई पहिलो पटक बालअधिकार हनन् को विषयको रूपमा उल्लेख गरी दण्डनीय अपराधको रूपमा स्वीकार गरेको छ। बाल विवाह उच्च रहेका मुलुकमध्ये नेपाल अग्रपंक्तिमा रहेको छ।

दक्षिण एशियामा नेपाल बंगलादेश र भारत पछि तेस्रो स्थानमा पर्दछ। बालकको तुलनामा संख्यात्मक रूपमा बढी बालिकाको विवाह १८ वर्ष नपुग्दै हुने गरेको अध्ययनबाट देखिएको छ। यसो हुनुमा महिलाभन्दा पुरुषको उमेर सामान्यतया बढी हुनुपर्ने सामाजिक एवं सांस्कृतिक मान्यता, लैंगिक विभेद, गरीबी, अशिक्षा, असुरक्षा जस्ता कारण प्रमुख रूपमा देखिएका छन्। बाल विवाहले बालबालिकालाई आधारभूत अधिकारबाट वञ्चित मात्र गराउँदैन उनीहरू आफ्नो भविष्यको छनोट गर्ने अधिकार तथा सो सम्बन्धमा निर्णय लिने प्रक्रियामा सहभागी हुने अवसरबाट पनि वञ्चित हुन्छन्। विशेष गरी बालिका र महिलाको सन्दर्भमा बाल विवाहले एउटा मात्रै अधिकारको उल्लंघन नगरी उनीको जीवनचक्रमा थुप्रै अधिकार उल्लंघनको श्रृंखला सिर्जना गरी थप हिंसाको कुचक्रमा पर्ने अवस्था रहन्छ। बाल विवाहको कारण वैवाहिक जीवन दिगो नहुने, परिपक्व नभई सन्तान जन्माउदा स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न समस्या देखिने, लैंगिक हिंसा, यौनजन्य हिंसा, बालश्रम, बेचबिखन जस्ता हिंसाले बालिका र महिला थप प्रभावित हुन पुग्दछन्। कालान्तरमा समाज विकास प्रक्रियामा महिलाहरूको भूमिका र सहभागितालाई न्यून बनाई सभ्य, सुसंस्कृत एवं समतामूलक समाज निर्माण गर्न बाल विवाह बाधक बन्न पुग्दछ।

बालबालिका सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, २०६९ ले बाल विवाहलाई बालबालिकाको हक अधिकार प्रचलनका लागि बाधकको रूपमा पहिचान गरेको छ। राष्ट्रिय रणनीति ८.९ मा बाल विवाह रोक्न सरकार र विकासका साझेदार संस्थाको सहकार्यमा समुदायस्तरका संघसंस्थालाई परिचालन गर्ने, बाल विवाह विरुद्धको उजुरी सक्रियताका साथ लिने र कारवाही गर्ने व्यवस्थाका साथै बाल विवाह रोक्ने कार्यका लागि स्थानीय तहलाई थप जिम्मेवारी दिइने कुरा उल्लेख गरिएको छ। यसै गरी राष्ट्रिय रणनीति ९.३ मा स्थानीय स्तरसम्म बालबालिकाको बेचबिखन, ओसारपसार र बाल विवाह विरुद्ध सचेतना तथा जागरण कार्यक्रम सञ्चालन र गाउँस्तरमा बाल संरक्षणको विषयमा चेतना अभिवृद्धि गर्न संचार लगायत अन्य उपयुक्त माध्यमको परिचालन गरिने कुरा उल्लेख छ।

२.२.९ पन्ध्रौँ योजना (२०७६।२०७७-२०८०।२०८१)

पन्ध्रौँ योजना (२०७६/२०७७-२०८०/२०८१) मा बाल विवाहको रोकथाम लगायत विभिन्न प्रकारका सामाजिक दुर्व्यवहार अन्त्य गर्ने लक्ष्य लिइएको छ।

२.२.१० राष्ट्रिय बालबालिका नीति, २०८०

राष्ट्रिय बालबालिका नीति, २०८० ले बालविवाहलाई बालबालिकाको हक अधिकार प्रचलनका लागि बाधकको रूपमा पहिचान गरेको छ। नीतिको रणनीति नं. ११.५ मा बालविवाह लगायत प्रथा परम्पराका नाममा हुने हानिकारक

अभ्यासका लागि संघ, प्रदेश, स्थानीय तह, सञ्चार माध्यम, निजी क्षेत्र, सामाजिक अगुवा, समुदायमा आधारित संस्था तथा सञ्जालको प्रभावकारी परिचालन गर्ने, बालविवाह विरुद्धको उजुरी प्रक्रियालाई सरलीकृत बनाइ सक्रियताका साथ लिने र कारवाही गर्ने व्यवस्थाका साथै बालविवाह रोक्ने कार्यका लागि स्थानीय तहलाई थप जिम्मेवारी दिइने कुरा उल्लेख गरिएको छ । साथै बालविवाहका कारणको पहिचान गरि निरोधात्मक कार्य स्थानीय तहको सक्रियतामा सञ्चालन गरी बालविवाह मुक्त स्थानीय तह घोषणा गर्न उत्प्रेरित गरिनेछ भनि उल्लेख गरिएको छ ।

२.३ बालमैत्री स्थानीय शासनको पृष्ठभूमि

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० ले बाल अधिकार, बाल संरक्षणका सवालमा विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गरी बालबालिकाका सवालको सम्बोधन गर्दै आईरहेको छ । यसै सन्दर्भमा यस वडाले बालमैत्री स्थानीय शासन अवधारणालाई समेत अवलम्बन गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरीरहेको छ । यसै सन्दर्भमा मिति २०८१ भित्रमा बालमैत्री स्थानीय शासनयुक्त वडा घोषणा गर्ने प्रतिवद्धता सहित वडामा बालमैत्री स्थानीय शासनका विभिन्न कार्यक्रम गर्दै आएको छ । बालबालिकालाई मित्रवत् वा मैत्रीपूर्ण व्यवहार गर्नु नै बालमैत्री हो । अर्को अर्थमा बालमैत्री भन्नाले बालबालिकालाई मनपर्ने, उनीहरूलाई सहज, रमाइला र सुरक्षित लाग्ने तथा बालअधिकार हनन् नहुने व्यवहार वा वातावरण भन्ने बुझिन्छ । जस्तै: विद्यालयमा बालबालिका अनुकूल वातावरण हुनु, शिक्षकले बालबालिकालाई साथी जस्तै व्यवहार गर्नु, घरमा अभिभावकले बालबालिकालाई राम्रो व्यवहार गर्नु आदि । यस्तै बालबालिकाको लिङ्ग, जाति, भाषा, धर्म आदिको आधारमा भेदभाव नगर्नु बालबालिका सम्बन्धी विषयमा बालबालिकाका विचारहरू सुन्नु र कदर गर्ने वातावरणलाई बालमैत्री भनिन्छ ।

२.३.१ बालमैत्री

बालबालिकालाई मित्रवत् वा मैत्रीपूर्ण व्यवहार गर्नु नै बालमैत्री हो । अर्को अर्थमा बालमैत्री भन्नाले बालबालिकालाई मनपर्ने, उनीहरूलाई सहज, रमाइला र सुरक्षित लाग्ने तथा बालअधिकार हनन् नहुने व्यवहार वा वातावरण भन्ने बुझिन्छ । जस्तै: विद्यालयमा बालबालिका अनुकूल वातावरण हुनु, शिक्षकले बालबालिकालाई साथी जस्तै व्यवहार गर्नु, घरमा अभिभावकले बालबालिकालाई राम्रो व्यवहार गर्नु आदि । यस्तै बालबालिकाको लिङ्ग, जाति, भाषा, धर्म आदिको आधारमा भेदभाव नगर्नु बालबालिका सम्बन्धी विषयमा बालबालिकाका विचारहरू सुन्नु र कदर गर्ने वातावरणलाई बालमैत्री भनिन्छ ।

२.३.२ बालमैत्री स्थानीय शासन

बालमैत्री स्थानीय शासन स्थानीय तहमा बाल अधिकार सुनिश्चित गर्न ल्याइएको शासकीय अवधारणा हो । यस अवधारणामा बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागितालाई बाल अधिकारका चार पक्षलाई मुख्य आधारको रूपमा लिइएको छ । नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५, बाल अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि (CRC), १९८९, पन्ध्रौं योजना लगायतका कानून, नीति तथा कार्यक्रमहरूमा बाल अधिकारको समग्र पक्षलाई सम्बोधन गर्न विभिन्न व्यवस्था गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, बालमैत्री स्थानीय शासन राष्ट्रिय रणनीति, २०६८, बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयन निर्देशिका २०७९ र बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणा कार्यविधि, २०७९ का बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिता जस्ता बाल अधिकारका सवाललाई स्थानीय तहको नीति, संरचना, प्रणाली, कार्य प्रक्रिया र व्यवहारमा संस्थागत गर्ने शासकीय पद्धति नै बालमैत्री स्थानीय शासन हो ।

२.४ बालमैत्री स्थानीय शासनको कार्यक्षेत्र

बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिता जस्ता बाल अधिकारका सवाल नै बालमैत्री स्थानीय शासनको क्षेत्रहरू हुन् ।

२.४.१ बाल बचाउ

बालबालिकालाई पोषणयुक्त खाना, आवास, लत्ता कपडा, औषधी, तोकिएका खोपहरू, स्तनपान गर्न पाउने अधिकार, अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता, राष्ट्रियताको अधिकार, भेदभाव विरुद्धको अधिकार, हेरचाह र पालनपोषणको अधिकार र स्वास्थ्यको अधिकार तथा आराम गर्न पाउने अधिकार, खेलकुद, मनोरञ्जन एवम् सांस्कृतिक अधिकार बालबालिकाको बाँच्न पाउने अधिकार अन्तर्गत पर्दछन्।

२.४.२ बाल संरक्षण

बाल संरक्षण अन्तर्गत बालबालिकाको नाम र जन्म दर्ता, आफू विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, दुर्व्यवहार, बेचबिखन, ओसार पसार, शोषण र वेवास्ताबाट संरक्षण प्राप्त गर्ने अधिकार, अपाङ्गता भएका, द्वन्द्वपीडित, विस्थापित एवम् जोखिममा परेका र सडक बालबालिकालाई सुनिश्चित भविष्यको लागि स्थानीय तहबाट पुन्याइने विशेष संरक्षण, बालबालिकालाई निजको बाबु आमा, संरक्षक, शिक्षक वा जोसुकैबाट हुने शारीरिक तथा मानसिक यातना र अमानवीय व्यवहार विरुद्ध संरक्षण जस्ता विषय पर्दछन्।

२.४.३ बाल विकास

बाल विकास अन्तर्गत बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक र संवेगात्मक विकास सहितको व्यक्तित्व विकासका लागि शिक्षा, संरक्षकत्व प्राप्त गर्ने जस्ता अधिकारलाई सम्झनुपर्दछ। बालबालिकासँग सम्बद्ध विषयगत क्षेत्रहरू जस्तै सार्वजनिक भौतिक सुविधाहरू, भवन, विद्यालय, अस्पताल, उद्यान, मनोरञ्जनस्थल, सडकपेटी, जेन्नाक्रसिङ आदिको उपयोगमा बालबालिकाको अधिकार सुरक्षित रहने विषयहरू पनि विकासको अधिकारभित्र पर्दछन्। स्थानीय आवश्यकता र सम्भावनाको आधारमा बालप्रतिभा उजागर हुने गरी सञ्चालन गरिने विभिन्न अतिरिक्त क्रियाकलापहरू बाल विकासका क्षेत्रभित्र पर्दछन्।

२.४.४ बाल सहभागिता

बालबालिकाको सरोकारका विषय र उनीहरूको जीवनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने नीतिहरूको निर्माण तथा निर्णय प्रक्रियामा बालबालिकाको कुरा सुनुवाई गर्ने र उनीहरूको विचारको कदर गर्ने, सामाजिक र सांस्कृतिक क्रियाकलाप तथा जीवनका हरेक पक्षमा बिना रोकतोका र बिना भेदभाव सहभागी हुन पाउने, आस्था अनुसारको धर्ममा संलग्न हुन पाउने, कुनै पनि विषयको जानकारी राख्न र अभिव्यक्त गर्न पाउने, रचनात्मक कार्य गर्न तथा संघ-संस्था खोल्न वा सहभागी हुन पाउने लगायतका अधिकारहरू नै बालबालिकाको सहभागिताको अधिकार हो। बालबालिकाले आफूलाई विभिन्न स्थानमा सहभागी गराउँदै सिकने, अनुभव गर्ने, अनुभूति गर्दै यसलाई व्यवहारिक तरिकाबाट आत्मसाथ गर्दै आफूलाई परिपक्व र सक्षम बनाउँदै लैजानु बाल सहभागिता हो।

खण्ड ३ वडाको जनसंख्या

३.१ लिङ्ग, उमेर समूह तथा जातिगत आधारमा जनसंख्या

३.१.१ लिङ्गको आधारमा जनसंख्या

८०९ घरपरिवार रहेको यस वडामा ४६३२ जनसंख्या रहेको छ जसमा १४७५ जना अर्थात् जम्मा जनसंख्याको ३१.८ प्रतिशत बालबालिका रहेका छन् । जसमा १४.७ प्रतिशत अर्थात् ६८२ जना बालिका, १७.० प्रतिशत अर्थात् ७८९ जना बालक र ०.१ अर्थात् ४ लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक जना गरी जम्मा १४७५ जना बालबालिका रहेका छन् । यसैगरी १८ वर्ष भन्दा माथिको जनसंख्या मात्रै ३१५७ रहेको छ जसमा ३४.८४ प्रतिशत अर्थात् १६१४ जना महिलाको र ३३.०३ प्रतिशत अर्थात् १५३० जना पुरुष र १३ जना लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक को जनसंख्या रहेको छ । यस वडाको जम्मा जनसंख्या भने १२५४५ रहेको छ ।

लिङ्गको आधारमा जनसंख्या				लिङ्गको आधारमा घरमुली	
क्र.स.	लिङ्ग	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या
१	बालक / पुरुष	५०.०६	२३१९	८२.९४	६७१
२	बालिका / महिला	४९.५७	२२९६	१७.०६	१३८
३	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक	०.३७	१७		
		१००	४६३२	१००	८०९

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडा नं. १० को कुल जनसंख्या ४६३२ रहेको छ जसमा ५०.०६ प्रतिशत पुरुष र ४९.५७ प्रतिशत महिला र ०.३७ प्रतिशत लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक रहेका छन् । लिङ्गको आधारमा घरमुली हेर्ने हो भने ८२.९४ प्रतिशत घरपरिवार अर्थात् ६७१ घरपरिवारको घरमुली पुरुष छन् । १७.०६ प्रतिशत घरपरिवारमा मात्र महिलाको नेतृत्व रहेको छ । अझै पनि घरपरिवारको नेतृत्व पुरुषहरूकै रहेको देखिन्छ । समाजमा महिलाको सहभागिता गराउनका लागि घरदेखि नै महिलाको सक्रियताको आवश्यक भने देखिन्छ ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

३.१.२ उमेर समूहका आधारमा जनसंख्या

क्र.सं.	उमेर समूह	क) बालबालिकाको जनसंख्या विवरण						
		बालिका प्रतिशत	बालक प्रतिशत	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक	बालिका संख्या	बालक संख्या	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक	जम्मा संख्या
१	जन्मे देखि १ वर्ष सम्म	०.८	१.१	०.०	३८	५०	०.	८८
२	१ देखि २ वर्ष	१.०	१.२	०.०	४५	५७	१	१०३
३	३ देखि ४ वर्ष	१.६	२.०	०.०	७३	९१	०	१६४
४	५ देखि ६ वर्ष	१.३	१.७	०.०	५९	७९	०	१३८
५	७ देखि ८ वर्ष	१.४	१.६	०.०	६६	७४	०	१४०
६	९ देखि १० वर्ष	१.२	१.७	०.०	५६	७७	०	१३३
७	११ देखि १२ वर्ष	१.६	१.८	०.०	७३	८५	०	१५८
८	१३ देखि १४ वर्ष	१.९	१.७	०.०	८९	८१	१	१७१
९	१५ देखि १६ वर्ष	१.८	१.९	०.०	८२	८७	०	१६९
१०	१७ देखि १८ वर्ष	२.२	२.३	०.०	१०१	१०८	२	२११
जम्मा		१४.७	१७.०	०.१	६८२	७८९	४	१४७५

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा १४७५ जना बालबालिका रहेकोमा ६८२ जना बालिका र ७८९ जना बालक र ४ जना लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक रहेका छन् । विभिन्न उमेर समूहको तथ्याङ्कलाई हेर्ने हो भने १७ देखि १८ वर्ष समूहका बालबालिका सबैभन्दा धेरै अर्थात् २११ जना र १ वर्ष भन्दा कम उमेर समूहका बालबालिकाको संख्या सबैभन्दा कम अर्थात् ८८ जना रहेका छन् ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

ख) अठार वर्ष माथिको जनसंख्या विवरण								
क्र.सं.	उमेर समूह	महिला प्रतिशत	पुरुष प्रतिशत	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक प्रतिशत	महिला संख्या	पुरुष संख्या	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक संख्या	जम्मा संख्या
६	१९ देखि २४ वर्ष	७.१	६.४	०.१	३२८.०	२९७.०	३.०	६२८
७	२५ देखि ४५ वर्ष	१७.६	१७.५	०.२	८१३.०	८०९.०	८.०	१६३०
८	४६ देखि ६० वर्ष	६.५	६.०	०.०	२९९.०	२७९.०	२.०	५८०
९	६१ देखि ७५ वर्ष	२.६	२.३	०.०	१२२.०	१०५.०	०.०	२२७
१०	७५ भन्दा माथिका	१.१	०.९	०.०	५२.०	४०.०	०.०	९२
जम्मा		३४.८४	३३.०३	०.२८	१६१४	१५३०	१३	३१५७

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

३.२ जातिगत आधारमा जनसंख्या:

जनसंख्या विवरण							परिवार संख्या विवरण	
क्र.स.	जात/जाति	महिला	पुरुष	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक	जम्मा	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	दलित	३५६	३२६	१	६८३	१४.७५	१२०	१४.८३
२	जनजाति	५१३	५२४	७	१०४४	२२.५४	१९१	२३.६१
३	ब्राह्मण/क्षेत्री	९१०	९३८	९	१८५७	४०.०९	३१६	३९.०६
४	थारू	५१६	५२७	०	१०४३	२२.५२	१८१	२२.३७
५	अन्य	१	४	०	५	०.११	१	०.१२
जम्मा		२२९६	२३१९	१७	४६३२	१००	८०९	१००

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१ स्रोत:

यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा ब्राह्मण/क्षेत्रीको बाहुल्य रहेको छ। कुल ४६३२ जनसंख्या रहेकोमा १८५७ ब्राह्मण/क्षेत्रीको जनसंख्या रहेको छ जसमा ९१०० ब्राह्मण/क्षेत्री महिला र ९३८ जना ब्राह्मण/क्षेत्री पुरुष र ९ जना लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक रहेका छन् यो जम्मा जनसंख्याको ४०.०९ प्रतिशत हो। घरपरिवार संख्या हेर्ने हो भने यस वडामा ८०९ घरपरिवार रहेकोमा ३१६ अर्थात् ३९.०६ प्रतिशत घरपरिवार ब्राह्मण/क्षेत्रीको रहेको छ। ब्राह्मण/क्षेत्री पछि जनजातिको बाहुल्य रहेको छ। जनजाति महिला ५१३ र जनजाति पुरुष ५२४ र जनजाति लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक ७ जना गरी जम्मा १०४४ जना अर्थात् कुल जनसंख्याको २२.५४ प्रतिशत रहेको छ। १९१ घरपरिवार जनजातिको रहेको छ। थारू महिला ५१६ जना र पुरुष ५२७ गरी जम्मा १०४३ जनाको १८१ घरपरिवार रहेको छ भने ३५६ दलित महिला, ३२६ दलित पुरुष र १ जना दलित लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक गरी ६८३ जना दलितको जनसंख्या रहेको छ। दलित समुदायको १२० घरपरिवार रहेको छ।

३.३ भाषाका आधारमा जनसंख्या

भाषाका आधारमा जनसंख्या			
क्र.स.	भाषा	भाषा/भाषी परिवार प्रतिशत	भाषा/भाषी परिवार संख्या
१	नेपाली	४१	३३२
२	थारू	४६	३७५
३	अछामि	०	२
४	राना	१२	१००
जम्मा		१००	८०९

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

४६३२ जनसंख्या र ८०९ घरपरिवार रहेक यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा भाषाका आधारमा जनसंख्याको विवरण हेर्दा सबैभन्दा धेरै नेपाली भाषी रहेका छन्। जसमा ३३२ अर्थात् ४१ प्रतिशत घरपरिवार ले नेपाली मातृभाषा

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

बोल्ने गरेका छन् । गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० ले बालमैत्री स्थानीय शासन वडा घोषणाका लागि बालवस्तुगत विवरण तयारिका लागि गरेको तथ्याङ्क सङ्कलनका आधारलाई हेर्दा यस वडामा थारू भाषा बोल्ने ३७५ घरपरिवार रहेको पाईयो । १०० घरपरिवारमा राना र २ घरपरिवारमा अछामि भाषा बोल्छन् ।

३.४ धर्मका आधारमा जनसंख्या विवरण

धर्मका आधारमा जनसंख्या तथा परिवार संख्या								
क्र.स.	धर्म	महिला	पुरुष	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक	जम्मा	प्रतिशत	परिवार संख्या	परिवार प्रतिशत
१	बौद्ध	०	०	०	०	०	०	०
२	हिन्दु	२२९३	२३१८	१७	४६२८	९९.९९	८०८	९९.८८
३	इसाई	३	१	०	४	०.०१	१	०.१२
जम्मा		२२९६	२३१९	१७	४६३२	१००	८०९	१००

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

४६३२ जनसंख्या रहेको यस वडामा हिन्दु धर्म मान्ने महिला २२९३, पुरुष २३१८ र लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक १७ जना गरी जम्मा ४६२८ जना रहेका छन् भने इसाई धर्म मान्ने महिला ३ जना र पुरुष १ जना गरी जम्मा ४ जना रहेका छन् । घरपरिवार हेर्ने हो भने हिन्दु धर्माबन्धीको ८०८ घरपरिवार र इसाई धर्माबन्धीहरूको १ घरपरिवार रहेको छ ।

३.५ प्रति परिवार औसत बालबालिका संख्या

प्रति परिवार औसत बालबालिका								
क्र.स.	घर परिवार संख्या	बालबालिका संख्या	महिला	पुरुष	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक	जम्मा	प्रति परिवार औसत बालबालिका संख्या	प्रति परिवार औसत संख्या
१	८०९	१४७५	२२९६	२३१९	१७	४६३२	१.८	५.७

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० को प्रति परिवार औसत बालबालिका १.८ रहेको छ । ८०९ घरपरिवारमा गरिएको वस्तुगत विवरण सङ्कलन (तथ्याङ्क सङ्कलन) कार्यक्रम २०८१ अनुसार यस वडामा १४७५ जना बालबालिका रहेका छन् । ४६३२ जनसंख्या रहेको यस वडाको प्रति घरपरिवार औसत परिवार संख्या भने ५.७ रहेको देखिन्छ ।

खण्ड ४

वडाको बाल तथा मातृ स्वास्थ्य

४.१ सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रम

सुरक्षित मातृत्व महिलालाई गर्भवती, प्रसव र सुत्केरी अवस्थामा उपलब्ध गराइने मातृत्व सेवा हो । सबै महिलालाई प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी शिक्षा, सूचना, परामर्श तथा सेवा प्राप्त गर्ने अधिकार हुनेछ । सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रम अन्तर्गत यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा गर्भवती महिलाले नियमित गर्भ जाँच गर्ने, आइरन चक्री खाने र सुत्केरी हुनका लागि स्वास्थ्य संस्थामा जाने गरेका छन् । यसै गरी प्रसूति पश्चात् नवजात शिशु र आमाको जाँच गर्ने गरेका छन्, यसै गरी नवजात शिशुलाई जन्मिने बित्तिकै आमाको बिगौती दूध खुवाउने गरेका छन् । यसका साथै पोषिलो खानेकुरा, खोप र प्राथमिक उपचारको व्यवस्था समेत गरेको पाइन्छ । यसका साथै सुनौलो हजार दिन तथा सुत्केरी प्रोत्साहन कार्यक्रमले समेत सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रमलाई सहयोग गराएको छ ।

४.२ स्वास्थ्य संस्था सम्बन्धी विवरण:

क्र.स.	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	ठेगाना	संख्या	
१	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० उदाशीपुर	१	
२	जम्मा		१	

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

४.३ स्वास्थ्य संस्थामा औषधीको उपलब्धता:

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेका सामुदायिक स्वास्थ्य संस्थाबाट ९८ किसिमका विभिन्न औषधी निःशुल्क रूपमा विवरण हुने गरेको छ । (स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका)

४.४ खोप लगाउने बालबालिका सम्बन्धी विवरण

क्र. स.	खोप सम्बन्धी विवरण						
१	बि.सि.जी. (BCG)	डी.पी.टि./हेप. बि. हिब. -१, पी. सी. भी. , रेटा, पोलियो	डी.पी.टि./हेप.बि. हिब.- २, पी. सी. भी. २, रेटा, पोलियो	डी.पी.टि./हेप.बि. हिब.- ३, पोलियो, एफ.आइ. पी. भी.	दादुरा/रूबेला, पी. सी. भी. ३ , एफ.आइ. पी. भी.	दादुरा/टि. सी. भी.	कैफियत
जम्मा प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००		यस वडामा १ वर्ष उमेर समूहका ८८ जना बालबालिका रहेका छन् ।

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

यस वडामा रहेका सबै बालबालिकाहरूले खोपको मात्रा पुरा गरेका छन् । पूर्ण खोप खोपणा भई पूर्णखोप सुनिश्चितता समेत हुने गरेको छ ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

४.५ कुपोषणबाट प्रभावित बालबालिका सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	५ वर्ष मुनिका बालबालिका			जम्मा	कम तौल, पुङ्को र ख्याउटेपन भएका बालबालिका	अति कडा कुपोषण भएको बालबालिका	पोषण सुधारका लागि आवश्यक उपचार गराइरहेका बालबालिका
	बालिका	बालक	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक				
१	१६१	२१९	१	३८१	०	०	०

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१, स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

यस वडामा कम तौल, पुङ्को र ख्याउटेपन भएका बालबालिका, अति कडा कुपोषण भएका बालबालिका र पोषण सुधारका लागि आवश्यक उपचार गराइरहेका बालबालिका छैनन्। या वडामा १६१ जना, बालिका, २१९ र लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक १ जना गरी जम्मा ३८१ जना ५ वर्ष मुनिका बालबालिका रहेका छन् ।

४.६ स्तनपान सम्बन्धी विवरण

जन्मिने बित्तिकै बिगौती दूध खुवाएको वा नखुवाएको			६ महिना सम्म आमाको दूध मात्रै खुवाएको व नखुवाएको		
शिशु संख्या	खुवाएको	नखुवाएको	खुवाएको	नखुवाएको	कैफियत
जम्मा	१९१	१६५	१५८	३३	हाल २ वर्ष उमेर सम्म का बालबालिका को संख्याको आधारमा गरिएको सर्वेक्षणका आधारमा
प्रतिशत	१००	८६.३९	१३.६१	८२.७२	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडा रहेका ८६.३९ प्रतिशत नवजात शिशुले जन्मिने बित्तिकै आमाको बिगौती दूध खाएका छन् भने जन्मिने बित्तिकै बिगौती दूध नखाने १३.६१ प्रतिशत नवजात शिशु रहेका छन् । यसै गरी ८२.७२ प्रतिशत बालबालिकालाई ६ महिना सम्म आमाको दूध मात्रै खुवाइएको छ र १७.२८ प्रतिशत बालबालिकालाई ६ महिना सम्म आमाको दूध मात्रै नखुवाई अन्य खानेकुरा पनि खुवाइएको छ । घरघुरी सर्वेक्षण २०८१ को क्रममा ६ महिना सम्मका बालबालिका संख्या १९१ जना रहेको पाइयो ।

४.७ बालबालिकामा देखा पर्ने गरेका मुख्य रोग र तिनको उपचार व्यवस्था

यस वडामा रहेका बालबालिकामा सामान्यतया ज्वरो, रुघाखोकी, ज्वरो, दाँत किराले खाने, छालाको समस्या, सेतो मासी तथा रातो मासी पर्ने, आदि संक्रमण हुने गरेका छन् र यस्ता संक्रमण भएको समयमा बालबालिकालाई घरेलु उपचारलाई स्थानीय स्वास्थ्य संस्थामा जाने गरेको पाइयो । (स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका)

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

४.७.१ परिवारमा देखा परेका दीर्घ रोग सम्बन्धी विवरण:

दीर्घ रोग लागेका बालबालिका भएका परिवार सम्बन्धी विवरण			
क्र.सं.	विवरण	प्रतिशत	संख्या
१	लागेको छ	१.२४	१०
२	लागेको छैन	९८.७६	७९९
जम्मा:		१००	८०९

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०८१

यस वडामा रहेका १० घरपरिवारमा दीर्घ रोग लागेका बालबालिका भएको पाइयो । जसको विवरण ४.७.१.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.७.१.१ बालबालिकामा देखा परेका दीर्घ रोग सम्बन्धी विवरण:

दीर्घ रोग लागेका बालबालिका सम्बन्धी विवरण			
क्र.सं.	विवरण	प्रतिशत	बालबालिका संख्या
१	लागेको छ	०.६७	१०
२	लागेको छैन	९९.३२	१४६५
जम्मा:		१००	१४७५

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा रहेका १४७५ जना बालबालिका रहेकामा १० जना बालबालिकामा विभिन्न प्रकारको दीर्घ रोगहरू रहेको छ । मधुमेह/चिनीरोग, टिबी जस्ता दीर्घ रोग लागेका बिरामीहरूको जीविकोपार्जन तथा औषधी उपचारको लागि थप सहयोग सम्बन्धी व्यवस्था मिलाउनु पर्ने देखिन्छ । बालबालिकामा देखिएको दीर्घ रोग सम्बन्धी विवरण ४.७.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.७.२ बालबालिकामा देखा पर्ने गरेका दीर्घ रोगका प्रकार सम्बन्धी विवरण

दीर्घ रोग लागेका बालबालिको विवरण			
क्र.सं.	विवरण	प्रतिशत	संख्या
१	एचआईभी/एड्स	०	०
२	टिबी	१	०
३	मधुमेह/चिनीरोग	१	०
४	अन्य	५	३
जम्मा:		७	३

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा विभिन्न प्रकारका दीर्घ रोग लागेका १६ जना बालबालिका रहेका छन् जसमा ९ जना बालिका र ७ जना बालक रहेका छन् । जसमा क्यान्सर लागेका १ जना मुटु रोग लागेका ३ जना बालबालिका रहेका छन् भने मृगौला

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

सम्बन्धी रोग लागेका १ र अन्य दीर्घ रोग लागेका ९ जना रहेकामा जना बालिका रहेका छन् । यस बडामा दीर्घ रोगका कारण २ जना बालकको मृत्यु समेत भएको थियो ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

४.८ प्रसूति पूर्व ४ पटक र प्रसूति पश्चात् आमा र नवजात शिशुको कम्तीमा ३ पटक स्वास्थ्य परीक्षण गराउने गर्भवती महिलाको विवरण

यस वडामा गर्भवती भएका महिला ६० जना रहेकोमा २५ जना सुत्केरी भएका छन् ।

गर्भवती सम्बन्धी विवरण			
विवरण	बालिका	महिला	जम्मा संख्या
गर्भवती भएको	०	६०	६०
प्रतिशत	०	१००	६०
सुत्केरी भए नभएको विवरण:			
सुत्केरी भएको	०	२५	२५
सुत्केरी नभएको	०	३५	३५
गर्भ खेर गएको	०	०	०
मृत्यु भएको	०	०	०
जम्मा	०	६०	६०

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

यस वडामा रहेका ६० जना गर्भवतीहरूमध्ये २५ जना सुत्केरी भई सकेको र ३५ जना आफ्नो समय अनुसार स्वास्थ्य परीक्षण गराईरहेका छन् ।

४.८.१ गर्भवती र सुत्केरी सम्बन्धी विवरण

विवरण	गर्भवती संख्या	प्रसूती भएको संख्या	प्रसूती हुन बाँकी संख्या
गर्भवती १	६०	२५	३५
गर्भवती २	०	०	०
जम्मा	६०	२५	३५

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

यस वडामा रहेका ६० जना गर्भवतीहरूमध्ये २५ जना सुत्केरी भई सकेको र ३५ जना आफ्नो समय अनुसार स्वास्थ्य परीक्षण गराईरहेका छन् ।

४.८.१ प्रसूति पूर्व गर्भवती महिलाको गर्भ जाँच सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	गर्भवती जाँच (पटक)	महिलाको संख्या	जम्मा
१	पहिलो जुनसुकै समयको	६०	६०
२	१२ हप्ता	४७	४७

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

३	४ पटक (१६,२०-२४,३२ र ३६ हप्ता)	४५	४५
४	८ पटकको (प्रोटोकल अनुसार)	२५	२५

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

यस वडामा ६० जना गर्भवती रहेकोमा २५ जना मात्र प्रसूति भएका छन् । स्वास्थ्यको प्रोटोकल प्रसूति भएका २५ जनालेनै ८ पटक गर्भ जाँच गराएका छन् । अन्य गर्भवतिहरूले समय अनुसार स्वास्थ्य परिक्षण गराईरहेका छन् ।

४.८.१ प्रसूति पूर्व ८ पटकको (प्रोटोकल अनुसार) गर्भ जाँच सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	विवरण	गर्भवती संख्या	सुत्केरी संख्या	८ पटक स्वास्थ्य जाँच	प्रतिशत
१	गर्भवती र सुत्केरी संख्या	६०	२५	२५	१००

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

बालमैत्री स्थानीय शासनका सूचकहरू अनुसार गर्भवती महिलाहरूले कम्तीमा प्रसूति पूर्व ४ पटक र प्रसूति पश्चात् आमा र नवजात शिशुको कम्तीमा ३ पटक स्वास्थ्य जाँच गराएको हुनुपर्ने र जुन १०० प्रतिशत पूरा गरे पश्चात् मात्र बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणा गर्न सकिने व्यवस्था रहेको छ तर हालको स्वास्थ्यको प्रोटोकल अनुसार प्रसूति पूर्व ८ र प्रसूति पश्चात् आमा र नवजात शिशुको कम्तीमा ४ पटक स्वास्थ्य जाँच गराएको हुनुपर्ने भन्ने छ यसरी यस वडामा सुत्केरी भएका २५ जनाले नै ८ पटक स्वास्थ्य जाँच गराएका छन् जुन शत प्रतिशत रहेको छ ।

४.८.२ प्रसूति पश्चात् सुत्केरी आमा र नवजात शिशुको जाँच सम्बन्धी विवरण

प्रसूति पश्चात् आमा र नवजात शिशुको जाँच सम्बन्धी विवरण				
क्र.स.	विवरण	सुत्केरी आमा	नवजात शिशु	
१	पहिलो पटक (२४ घण्टामा)	२५	२५	
२	घरमा २ पटक (दोस्रो र तेस्रो पटक)			
३	३ पटक (२४ घण्टामा ३ दिनमा र ७ देखि १४ दिन भित्र)			
४	४ पटक (२४ घण्टामा ३ दिनमा र ७ देखि १४ दिन भित्र र ४२ दिन)			

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

यस वडामा प्रसूति पश्चात् आमा र नवजात शिशुको जाँच हुने गरेको छ । २५ जना नवजात शिशु र तिनका आमाको जाँच भएको हो जुन यो शत प्रतिशत रहेको छ ।

४.९ टिडी खोप सम्बन्धी विवरण

टिडी खोप सम्बन्धी विवरण					
क्र.सं.	टिडी खोप लगाउने गर्भवती	गर्भवती संख्या	सुत्केरी संख्या	टिडी खोप लगाउनेको संख्या	प्रतिशत
१	२ पटक सम्म लगाउने	६०	२५	२३	९२

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

यस वडामा रहेका ६० जना गर्भवती आमा रहेकोमा २५ जना सुत्केरी भएका छन् जसमा २३ जना अर्थात ९२ प्रतिशत ले टीडी खोप लगाएका छन् भने अन्य गर्भवती आमाले स्वास्थ्यको प्रोटोकल अनुसार स्वास्थ्य परीक्षण गरिरहेका छन् ।

४.१० आइरन चक्की सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	आइरन चक्की प्रयोगको अवस्था	आइरन चक्की प्रयोगको प्रतिशत	आइरन चक्की प्रयोगको संख्या
१	२२५ चक्की सम्म प्रयोग गर्ने	१००	२५
जम्मा:		१००	२५

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

गर्भवती तथा सुत्केरी आमाले आइरन चक्की (जम्मा २२५ वटा) खाएको हुनुपर्ने सूचक ९५ प्रतिशत पूरा भए पश्चात् मात्र बालमैत्री स्थानीय शासनको सूचक पूरा भएको मानिन्छ जसमा २५ जना गर्भवतीहरू सुत्केरी भएकोमा २५ जनाले नै आइरन चक्की खाएका छन् भने अन्य गर्भवती आमाले स्वास्थ्यको प्रोटोकल अनुसार स्वास्थ्य परीक्षण गरिरहेका छन् ।

४.११ दक्ष जनशक्तिबाट सुत्केरी गराउने महिलाको विवरण

क्र.सं.	विवरण	संख्या	प्रतिशत
१	स्वास्थ्य संस्थामा	२५	१००
२	घरमा स्वास्थ्यकर्मीको सहयोगमा	०	०
३	घरमा स्वास्थ्यकर्मीको सहयोग बिना	०	०
	अन्य	०	०
जम्मा:		२५	१००

स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

४.१२ ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाले पोषिलो खानेकुरा खाए नखाएको सम्बन्धी विवरण

० देखि ५ वर्ष उमेरका बालबालिका					बालबालिकाको तौल सम्बन्धी विवरण	
क्र.सं.	बालिका	बालक	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक	जम्मा	खाएको	नखाएको
१	१६१	२१९	१	३८१	३२७	५३
प्रतिशत					८६	१३

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

४.१३ नियमित रूपमा तौल लिएको बालबालिका सम्बन्धी विवरण

० देखि ५ वर्ष उमेरका बालबालिका					बालबालिकाको तौल सम्बन्धी विवरण	
क्र.सं.	बालिका	बालक	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक	जम्मा	तौल लिने गरेको	तौल लिने नगरेको
१	१६१	२१९	१	३८१	३२७	५३
प्रतिशत					८६	१४

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेका ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाको ८६ प्रतिशत बालबालिकाले नियमित रूपमा तौल लिने र तौल वृद्धि भए नभएको मापन गर्ने गरेका छन् । केही बालबालिका अर्थात् १४ प्रतिशत बालबालिकाले नियमित रूपमा तौल लिने गरेका छैनन् । उमेर समूहका आधारमा तौल लिने बालबालिकाको विवरण ४.१३.१ मा रहेको छ ।

४.१३.१ बालबालिकाको उमेर अनुसार तौल लिने सम्बन्धी विवरण

तौल लिने सम्बन्धी विवरण			
क्र.सं.	उमेर	प्रतिशत	संख्या
१	१ वर्ष	२२.९	७५
२	२ वर्ष	२७.८	९१
३	३ वर्ष	४१.९	१३७
४	४ वर्ष	६.७	२२
५	५ वर्ष	०.६	२
जम्मा:		१००	३२७

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा बालबालिकाको नियमित रूपमा तौल लिने र बालबालिकाको तौल वृद्धि भए नभएको मापन गर्ने गरेका छन् र मापनको अवस्था अनुसार पोषिलो खानेकुरा खुवाउने गरेका छन् । जना बालबालिका को तौल सम्बन्धी विवरण ४.१३.२ मा रहेको छ ।

४.१३.२ बालबालिकाको तौल सम्बन्धी विवरण

५ वर्ष सम्मका बालबालिकाको संख्या ३८१ जना रहेको मा ३२७ जनाले नियमित रूपमा तौल लिएका छन् सोको विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

बालबालिकाको तौल सम्बन्धी विवरण		
		तौल विवरण

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

क्र.सं.	उमेर समूह	०-२ के.जी.	३-५ के.जी.	६-१० के.जी.	११-१५ के.जी.	१६-२० के.जी.	२० के.जी. माथि	जम्मा
१	१ वर्ष	२	६७	६	०	०	०	७५
२	२ वर्ष	०	०	८२	९	०	०	९१
३	३ वर्ष	०	०	६२	५९	१६	०	१३७
४	४ वर्ष	०	०	०	३	१८	१	२२
५	५ वर्ष	०	०	०	०	२	०	२
जम्मा		२	६७	१५०	७१	३६	१	३२७

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

४.१४ भिटामिन ए तथा जुकाको औषधी खाएका बालबालिका सम्बन्धी विवरण

लिङ्गको आधारमा भिटामिन ए र जुकाको औषधी खाएको विवरण				
क्र.सं.	लिङ्ग	संख्या	भिटामिन ए र जुकाको औषधी खुवाएको	भिटामिन ए र जुकाको औषधी नखुवाएको
१	बालिका	१६१	१६१	१६१
२	बालक	२१९	२१९	२१९
३	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक	१	१	१
जम्मा		३८१	३८१	३८१

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा ५ वर्ष उमेर सम्मका ३८१ जना बालबालिका रहेका छन् । बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणाका लागि ६ महिनादेखि ५ वर्षमूनिका सबै बालबालिकालाई वर्षको २ पटक भिटामिन ए क्याप्सुल खुवाइएको हुनेछ भन्ने सूचक १०० प्रतिशत पूरा भएको हुनु पर्ने प्रावधान रहेको छ यस वडामा १०० प्रतिशत बालबालिकाले भिटामिन ए र जुकाको औषधी खाएका छन् ।

४.१५ HIV Positive आमा/बुवा बाट जन्मेका बालबालिका सम्बन्धी विवरण

यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा HIV Positive आमा/बुवा बाट जन्मेका बालबालिका छैनन् । बालमैत्री स्थानीय शासनको बालमैत्री स्थानीय शासन बचाउ अन्तर्गत HIV Positive आमा/बुवा बाट जन्मेका बालबालिकाले ARV Prophylaxis पाएको हुनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

४.१६ बिरामी हुँदा उपचारका लागि छनौट हुने उपचार केन्द्र

बिरामी हुँदा प्राथमिकताको आधारमा उपचार केन्द्र				
क्र. सं.	उपचार केन्द्र	प्रतिशत	संख्या	कैफियत
१	लामा/धामी/झाँक्री	३.९६	३२	
२	गुराबा	०.२५	२	

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

३	स्थानीय स्वास्थ्य संस्था/चौकी	१५.३३	१२४	
४	अस्पताल (निजी/सरकारी)	७९.७३	६४५	
५	क्लिनिक(निजी)	०.००	०	
६	उत्तर नआएको	०.७४	६	
जम्मा :		१००	८०९	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा रहेका ८०९ घरपरिवारका सदस्यहरू स्वास्थ्य समस्या आउदा पहिलो पटक स्वास्थ्य परिक्षणा गराउन ७९.७३ प्रतिशत घरपरिवारका सदस्य अस्पताल (निजी/सरकारी) मा जाने गरेका छन् । १५.३३ प्रतिशत घरपरिवारका सदस्यहरू स्वास्थ्य परिक्षणाका लागि आफ्नो स्थानीय स्वास्थ्य संस्थामा जाने गरेको पाइयो । यसै गरी ३.९६ प्रतिशत घरपरिवारका सदस्य स्वास्थ्य सम्बन्धी समस्या आएमा पहिलो पटक लामा / धामी / झाँक्रीको मा जाने गर्छन्।

४.१७ आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोग गर्ने घरपरिवार सम्बन्धी विवरण

आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोग गर्ने परिवारको विवरण			
क्र.सं.	विवरण	प्रतिशत	संख्या
१	प्रयोग गर्ने घरघुरी	९९.९७	७४४
२	प्रयोग नगर्ने घरघुरी	८.०३	६५
जम्मा:		१००	८०९

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

८०९ घरपरिवार रहेको यस वडामा सबै घरपरिवारले आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोग गर्दैनन् । ७४४ अर्थात् ९९.९७ प्रतिशत घरघुरीले मात्र आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोग गरेको पाइयो भने ६५ अर्थात् ८.०३ प्रतिशत घरपरिवारले अझैपनि आयोडिन नुनको प्रयोग गर्ने गरेका छैनन् । सबै घरपरिवारले आयोडिनयुक्त नुन प्रयोग गरेका हुनेछन् भन्ने सूचक शत प्रतिशत पूरा भएको छैन ।

४.१८ सार्वजनिक तथा निजी चर्पी सरसफाइ सम्बन्धी विवरण

यस वडामा सर्वजनिक स्थलहरू रहेका छन् सार्वजनिक स्थलको रूपमा मन्दिरहरू रहेका छन् तर यस्ता स्थानहरूमा सर्वजनिक शौचालय भएको ।

४.१८.१ परिवार/घरघुरीमा शौचालयको अवस्था

घरपरिवार/घरघुरीमा शौचालयको अवस्था				
क्र. सं.	शौचालयको प्रकार	प्रतिशत	घरपरिवार संख्या	कैफियत
१	कच्ची शौचालय	३.७१	३०	
२	पक्की (वाटरसिल्ड)	६३.२९	५१२	
३	वायोग्याँस जडान भएको	३१.८९	२५८	
४	ढलमा जडान भएको	१.११	९	

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

५	शौचालय नभएको	०	०	
जम्मा:		१००	८०९	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा ८०९ घरपरिवार रहेकोमा सबै घरपरिवारमा शौचालय नभएको पाइयो । कच्ची शौचालय ३० अर्थात् ३.७१ प्रतिशत परिवारमा रहेको छ । ५१२ अर्थात् ६३.७१ प्रतिशत परिवारमा पक्की शौचालय रहेको छ । २५८ घरपरिवारमा बायो ग्याँस जडान भएको शौचालय रहेको छ भने ९ परिवारमा ढलमा जडान भएको शौचालय रहेको छ ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

४.१९ परिवारमा हात धुने व्यवस्था

परिवारमा हात धुने व्यवस्था र प्रयोग				
क्र. सं.	परिवारमा हात धुने व्यवस्था र प्रयोग	प्रतिशत	घरपरिवार संख्या	कैफियत
१	व्यवस्था छ, सधैं धुन्छु	१००	८०९	
२	व्यवस्था छ, कहिले-काही धुन्छु	०	०	
३	व्यवस्था नै छैन, कहिल्यै धुन्नै	०		
जम्मा:		१००	८०९	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेका ८०९ घरपरिवार रहेको छ जसमा सबै घरपरिवारमा हातधुने व्यवस्था रहेको पाईयो । शत प्रतिशत परिवारमा हात धुने व्यवस्था रहेको र यी परिवारमा साबुन पानीले हात धुने बानी समेत रहेको छ । खाना खानु अघि, खाना खाइसकेपछि, शौचालयको प्रयोग पछि र फोहर वस्तु छोएपछि साबुन पानीले राम्रोसँग हात धुने बानीव्यहोरा रहेको पाइन्छ ।

४.१९.१ हात धुने बानी र व्यवहारिक प्रयोग सम्बन्धी अवस्था

हात धुने बानी र व्यवहारिक प्रयोग				
क्र. सं.	हात धुने बानी र व्यवहारिक प्रयोग	प्रतिशत	घरपरिवार संख्या	कैफियत
१	खाना खानु अघि	०	०	
२	खाना खाइसके पछि	०	०	
३	खाना अघि र पछि	०	०	
४	शौचालय गरे-गराए पछि	०	०	
५	फोहर वस्तु छोए पछि	०	०	
६	माथिका सबै	१००	८०९	
७	केही नगर्ने	०	०	
जम्मा :		१००	८०९	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणाक लागि खाना खानु अघि, खाना खाइसकेपछि, शौचालयको प्रयोग पछि र फोहर वस्तु छोएपछि साबुन पानीले राम्रोसँग हात धुने परिपाटीको विकास भएको हुने छ भन्ने सूचक १०० प्रतिशत अर्थात् शत प्रतिशत पूरा भएको हुने पर्ने छ जसमा यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा १०० प्रतिशत पूरा भएको छ ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

४.१९.२ साबुनपानीको प्रयोग सम्बन्धी अवस्था

हात धुने साधन(साबुन/खरानी...आदि)				
क्र. सं.	विवरण	प्रतिशत	घरपरिवार संख्या	कैफियत
१	साबुन पानी	९९.२६	८०३	
२	खरानी पानी	०.	०	
३	पानी मात्रा	०.७४	६	
४	माटो जस्तै पदार्थ	०.	०	
५	केही नगर्ने	०.	०	
जम्मा :		१००	८०९	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणाका लागि बालमैत्री स्थानीय शासन बचाउ अन्तर्गतका सूचक मध्ये चर्पी गएपछि, बालबालिकाको दिसा धोए पछि, र खाना खानु, खुवाउनु अघि साबुन पानीले हात धुने परिपाटीको विकास भएका हुनेछ भन्ने उल्लेख भए अनुसार यस वडामा साबुन पानीले हात धुने बानीको विकास भएको छ । ८०९ घरपरिवार रहेकोमा ८०३ अर्थात् अर्थात् ९९.२६ प्रतिशत घरपरिवारले मात्र साबुन पानीले हात धुने गरका छन् । यसै गरी ६ घरपरिवारले साबुनपानीको प्रयोग नगरेको पाइयो ।

४.२० खानेपानीको स्रोत तथा उपलब्धता सम्बन्धी विवरण

बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणाका लागि सबै घरघुरीमा आधारभूत तहको खानेपानीको सुविधा उपलब्ध भएको हुनेछ भन्ने सूचकमा उल्लेख भएको छ जुन शत प्रतिशत (१००प्रतिशत) पूरा गर्नु पर्ने हुन्छ । यस वडामा अझैपनि ट्युबवेल, इनार, कुवा, जरुवा, नदी वा कुलाको पानी पिउन बाध्य छन् ।

४.२०.१ खानेपानीको मुख्य स्रोत सम्बन्धी विवरण

परिवारको खानेपानीको मुख्य स्रोत				
क्र. सं.	विवरण	प्रतिशत	घरपरिवार संख्या	कैफियत
१	पाइपको धारको पाइपको पानी प्रयोग गर्ने	५७.६०	४६६	
२	ट्युबवेलको पानी प्रयोग गर्ने	२३.६१	१९१	
३	इनार, कुवा, जरुवाको पानी प्रयोग गर्ने	०.१२	१	
४	नदी, कुलो, नहर, पोखरीको पानी प्रयोग गर्ने	०	०	
५	आकाश पानी संकलन गरी प्रयोग गर्ने	०	०	
६	अन्य	१८.६७	१५१	
जम्मा :		१००	८०९	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०८१

यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेको कुल ८०९ घरपरिवार मध्ये १९१ अर्थात् २३.६१ प्रतिशत घरपरिवारले खानेपानीको स्रोतको ट्युबवेलको प्रयोग गर्छन्, यसै गरी ४६६ घरपरिवारको खानेपानको मुख्य स्रोत पाइपको धारा रहेको

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

छ। बालमैत्री स्थानीय शासन अन्तर्गत पनि सबै घरघुरीमा आधारभूत तहको खानेपानीको सुविधा उपलब्ध भएको हुनेछ भन्ने सूचक शत प्रतिशत पूरा गर्नुपर्ने व्यवस्था भए अनुरूप यस यस वडामा खानेपानीमा थप लगानी गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.२०.२ घरदेखि खानेपानीको स्रोत सम्मको समय दूरी सम्बन्धी विवरण

घरदेखि खानेपानीको स्रोत सम्मको समय दूरी सम्बन्धी विवरण				
क्र. सं.	विवरण	प्रतिशत	घरपरिवार संख्या	कैफियत
१	घरैमा भएको	९२.९५	७५२	
२	१५ मिनेटसम्मको दूरीमा	४.७०	३८	
३	१५ - ३० मिनेटको दूरीमा	२.१०	१७	
४	३१ मिनेटभन्दा बढी समय लाग्ने	०.२५	२	
जम्मा :		१००	८०९	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.२०.३ खानेपानीको शुद्धीकरण विधि सम्बन्धी विवरण

खानेपानीको प्रशोधन गर्ने विधि				
क्र. सं.	विवरण	प्रतिशत	घरपरिवार संख्या	कैफियत
१	प्रणालीबाट नै सुरक्षित खानेपानी आउने गरेको	४०.४२	३२७	
२	सधैँ उमालेर प्रयोग गर्ने गरेको	२२.००	१७८	
३	सुरक्षित फिल्टर जडान गरिएको	१.२४	१०	
४	केही नगरी	३६.३४	२९४	
जम्मा :		१००	८०९	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०८१

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा खानेपानीको स्रोतको ट्युबवेल्, रूपमा ईनार, कुवा, जरुवा, को प्रयोग हुने गरेको छ र पानीलाई शुद्धीकरण नगरी पिउने गरेको पनि पाईयो जसमा २९४ घरपरिवार घर्थात् ३६.३४ प्रतिशतले पानीको शुद्धीकरण नगरी पिउने गरेका हुन । खानेपानीको स्रोतबाट नै शुद्ध पिउने पानी प्राप्त गर्ने घरपरिवार ४०.४२ प्रतिशत रहेको छ । १.२४ प्रतिशत घरपरिवारले मात्र सुरक्षित फिल्टरको जडान गरेका छन् यसरी २२.०० प्रतिशत परिवारले पानीलाई उमालेर पिउने गरेका छन् ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

४.२१ खानेपानीको कारणले विगत १ वर्षमा लागेका रोग तथा संक्रमणको अवस्था

खानेपानीको कारण विगत १ वर्षमा लागेको रोग र परिवार संख्या				
क्र. सं.	रोग	पानीजन्य रोग र प्रभावित परिवार प्रतिशत	संक्रमित परिवार संख्या	कैफियत
१	घरमा कसैलाई झाडापखाला नलागेको	७०.२१	५६८	
२	वर्षमा १ पटक झाडापखालाबाट विरामी भएको	११.१२	९०	
३	वर्षमा २ पटक झाडापखालाबाट विरामी भएको	१४.२२	११५	
४	वर्षमा ३ पटक वा सो भन्दा बढी झाडापखालाबाट विरामी भएको	४.४५	३६	
जम्मा:		१००	८०९	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा पानीका विभिन्न स्रोत जस्तै ट्युबवेल, इनार, कुवा, जरुवाको प्रयोग भएको भएतानि विभिन्न माध्यमबाट पानीलाई शुद्धीकरण गरी पिउनाले खानेपानीका कारणले खासै ठुलो असर पारेको छैन यद्यपी ११५ घरपरिवारका सडस्यहरू वर्षमा २ पटक झाडापखालाबाट विरामी भएको पाईयो ।

४.२२ परिवार नियोजनका अस्थायी साधनको वितरण सम्बन्धी विवरण:

क्र.सं.	अस्थायी साधन	नयाँ प्रयोग कर्ता		हाल अपनाइ रहेका	सेवामा नियमित नभएका	इकाइ	परिमाण
		२० वर्ष भन्दा कम	२० वर्ष माथि				
१	कण्डम					गोटा	२९१०
२	पिल्स			११	४०	साईकल	१०८
३	डिपो		१८	७६	६०	डोज	२६५
४	सायना प्रस		४७	३२	३५	डोज	१११
५	आई.यु.सी.डी.		०	०	०	सेट	०
६	इप्लान्ट		११	४४	०	सेट	११

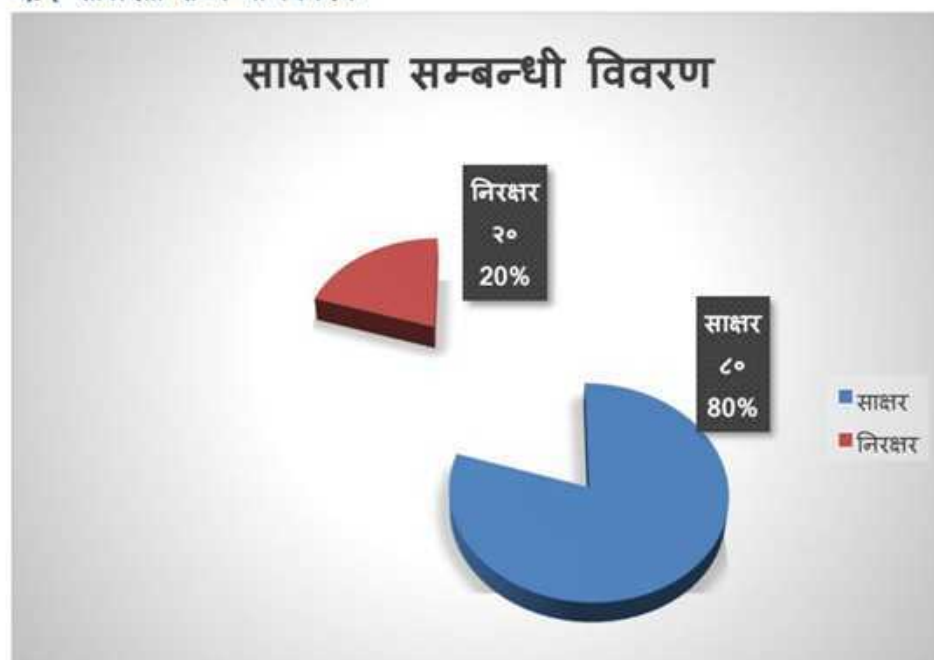
स्रोत: स्वास्थ्य शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

खण्ड ५

वडाको शैक्षिक अवस्था

५.१ साक्षरता सम्बन्धी विवरण:

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा जम्मा जनसंख्याको ८० प्रतिशत जनसंख्या साक्षर रहेक छन् ।

५.२ शैक्षिक संस्थाको विवरण

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेको शैक्षिक संस्थाको विवरण			
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	संचालित कक्षा
१	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यालय	गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १०	शिशु देखि कक्षा १२ सम्म
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १०	शिशु देखि कक्षा ५ सम्म
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १०	शिशु देखि कक्षा ५ सम्म

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

५.३ छात्रछात्राको विवरण

छात्र-छात्राको विवरण (शैक्षिक सत्र २०८१)				
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	बालिका	बालक	जम्मा
१	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यालय	३६८	३९५	७६३
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	८०	६४	१४४

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	१८	२५	४३
जम्मा		४६६	४८४	९५०

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा जम्मा ३ वटा विद्यालयहरू रहेका छन् । जसमा बालिका ४६६ जना र बालक ४८४ गरी जम्मा ९५० जना बालबालिकाहरू अध्ययनरत रहेका छन् ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

५.४ बाल विकास केन्द्र वा पूर्व प्राथमिक विद्यालयको विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र			पूर्व प्राथमिक तह		
		बालिका	बालक	जम्मा	बालिका	बालक	जम्मा
१	श्री सरस्वती माध्यामिक विद्यालय	४६	५७	१०३	३७	४७	८४
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	३१	२४	५५	१३	१९	३२
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	७	९	१६	३	८	११
जम्मा		८४	९०	१७४	५३	७४	१२७

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेका विद्यालयमा १७४ जना बालबालिका प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रमा जाने गरेको पाइयो जसमा ८४ जना बालिका र ९० जना बालक रहेका छन् ।

५.५ तहगत रूपमा कूल शिक्षक सम्बन्धी विवरण

विद्यालयमा शिक्षक विवरण (शैक्षिक सत्र २०८१)			
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	जम्मा	कैफियत
१	श्री सरस्वती माध्यामिक विद्यालय	१८	
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	४	
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	४	

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेका ३ वटा विद्यालयमा जम्मा २६ जना शिक्षक रहेका छन् ।

५.६ वडा स्तरमा विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात

शिक्षक अनुपात सम्बन्धी विवरण					
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	विद्यार्थी संख्या	शिक्षक संख्या	शिक्षक अनुपात	कैफियत
१	श्री सरस्वती माध्यामिक विद्यालय	७६३	१८	४२.३९	
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	१४४	४	३६	
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	४३	४	१०.७५	
जम्मा		९५०	२६		

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

यस वडामा १ वटा माध्यमिक विद्यालय र २ वटा प्रथमिक विद्यालय गरी जम्मा ३ वटा विद्यालयहरू रहेका छन् । जम्मा ९५० जना बालबालिका रहेको ३ यी विद्यालयहरूमा २६ जना शिक्षकहरू रहेका छन् । विद्यार्थी शिक्षकको कुल अनुपात ३६.५४ प्रतिशत रहेको छ भने सबैभन्दा कम श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालयको १०.७५ प्रतिशत रहेको छ र एक मात्र माध्यमिक विद्यालयमा ४२.३९ प्रतिशत रहेको छ ।

५.७ छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने विद्यार्थी विवरण

छात्रवृत्ति पाउने छात्र-छात्राहरूको विवरण (शैक्षिक सत्र २०८१)				
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	बालिका	बालक	जम्मा
१	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यालय	२८	१०	३८
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	६६	२०	८६
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	१८	०	१८
जम्मा		११२	३०	१४२

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

विभिन्न ३ वटा विद्यालयमा ९५० जना बालबालिका अध्ययनरत रहेका छन् जस मध्य ११२ जना बालिका र ३० जना बालक गरी जम्मा १४२ जनाले छात्रवृत्ति पाएका छन् ।

५.८ कक्षा दोहोर्याउने विद्यार्थी सम्बन्धी विवरण

कक्षा दोहोर्याउने छात्र-छात्राहरूको विवरण (शैक्षिक सत्र २०८१)				
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	बालिका	बालक	जम्मा
१	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यालय	१२	८	२०
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	१२	५	१७
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	०	०	०
जम्मा		२४	१३	३७

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेका ३ वटा विद्यालयबाट २४ जना बालिका सहित ३७ जना बालबालिकाले कक्षा दोहोर्याएका छन् ।

५.९ विद्यालयमा खानेपानीको सुविधा

विद्यालयमा खानेपानीको सुविधा सम्बन्धी विवरण				
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	छ	छैन	कैफियत
१	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यालय	छ	०	
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	छ	०	
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	छ	०	

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

यस वडाका सबै विद्यालयमा खानेपानीको सुविधा रहेको छ ।

५.१० छात्रछात्राको लागि शौचालयको व्यवस्था

विद्यालयमा शौचालयको विवरण				
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	छ	छैन	कैफियत
१	श्री सरस्वती माध्यामिक विद्यालय	छ	०	व्यवस्थित शौचालय नभएको
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	छ	०	
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	छ	०	

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. मा रहेका ३ वटा विद्यालयमा बालबालिकाका लागि अलग अलग शौचालय रहेको छ

क्र. सं.	बालबालिका अध्ययन गर्ने विद्यालयमा शौचालयको व्यवस्था	प्रतिशत	संख्या
१	शौचालयको व्यवस्था छ	१००	३
२	शौचालयको व्यवस्था छैन	०	०
जम्मा:		१००	३

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेका सबै विद्यालयमा छात्र-छात्राको लागि पानी सहितको छुट्टा-छुट्टै शौचालयको व्यवस्था रहेको छ । बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणा गर्नका लागि यो सूचक शत प्रतिशत पूरा गर्नुपर्ने व्यवस्था भएअनुरूप प्रत्येक विद्यालयमा खानेपानीको सुविधा सहित छात्र छात्राको लागि अलग अलग शौचालयको व्यवस्था भई यसको प्रयोग भएको छ भन्ने सूचक शत प्रतिशत पूरा भएको देखिन्छ ।

५.११ कक्षाकोठा, फर्निचर, खेल मैदान सम्बन्धी विवरण

विद्यालयमा कक्षाकोठा, फर्निचर तथा खेलमैदान सम्बन्धी विवरण			
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	कक्षाकोठा, फर्निचर	खेलमैदान
१	श्री सरस्वती माध्यामिक विद्यालय	छ	छ
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	छ	छ
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	छ	छ

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

५.१२ विद्यालयमा कुहिने र नकुहिने फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण

विद्यालयमा कुहिने र नकुहिने फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण			
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	कुहिने फोहोर व्यवस्थापन	नकुहिने फोहोर व्यवस्थापन
१	श्री सरस्वती माध्यामिक विद्यालय	छैन	छैन

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	छैन	छैन
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	छैन	छैन

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

यस बडामा रहेका सबै विद्यालयहरूले कुहिने र नकुहिने फोहोरको व्यवस्थापन गरेका छैन । बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणाको शूचकमा सबै विद्यालयहरूले कुहिने र नकुहिने फोहर अलग अलग विर्सजन गर्ने व्यवस्था गरेका हुनेछन् भन्ने व्यवस्था १०० प्रतिशत पुरा हुनुपर्ने छ ।

५.१३ शिक्षकको तालिम सम्बन्धी विवरण

शिक्षकको तालिम सम्बन्धी विवरण		
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	तालिम संख्या जम्मा
१	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यालय	१८
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	४
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	४

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

५.१४ विद्यालय जान छोड्ने सम्बन्धी विवरण

बीचमै विद्यालय छाडेका बालबालिका संख्या			
क्र.सं.	बीचमै विद्यालय छाडेका बालबालिका संख्या	प्रतिशत	संख्या
१	बालिका	३५	८
२	बालक	६५	१५
जम्मा :		१००	२३

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

विभिन्न तहमा अध्ययनरत २३ जना बालबालिकाकले बीचमै विद्यालय छोडेका छन् । विद्यालय छोड्नेमा ८ जना बालिका र १५ जना बालक रहेका छन् यसरी विद्यालय छोड्ने बालबालिकाका आफ्नै फरक-फरक कारण छन् जसलाई ५.१४.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

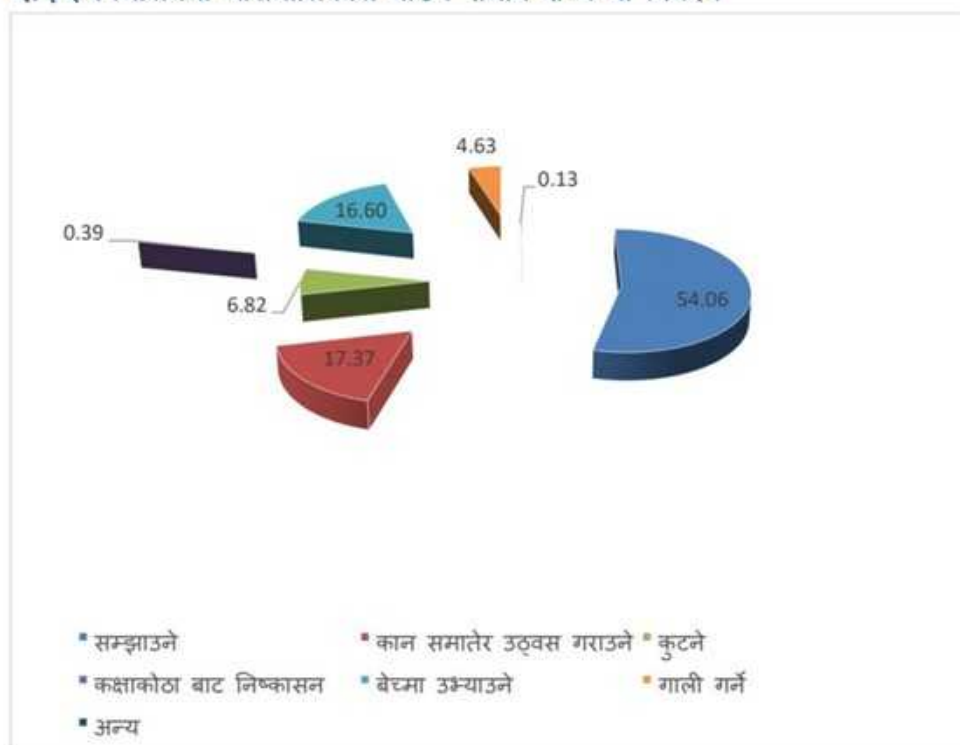
५.१४.१ विद्यालय जान छोड्ने कारण सम्बन्धी विवरण

बीचमै विद्यालय छाड्नुको कारण				
क्र.सं.	बीचमै विद्यालय छाड्नुको कारण	बालिका	बालक	जम्मा
१	कमजोर आर्थिक अवस्था	२	४	६
२	औषधि उपचार गर्नु पर्ने भएकोले	०	१	१
३	बाबु नभएकोले	१	१	२
४	पढ्न नआउने भएर	०	१	१
५	अभिभावक भारतमा बस्नाले	४	५	९
६	आमा पहाडमा बस्ने हुनाले	१	३	४
जम्मा		८	१५	२३

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

५.१५ विद्यालयमा बालबालिकाले पाउने सजाय सम्बन्धी विवरण

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

विद्यालय शान्ति क्षेत्र हो जहाँ बालबालिकालाई विभिन्न सजाय हैन बालमैत्री शिक्षण सिकाइ हुनु पर्दछ । बालबालिकालाई बोलाउ, सिकाउ, टिकाउ र विकाउ जस्ता रणनीति अपनाई भय रहित शिक्षा प्रदान गर्नु विद्यालयको दायित्व हो, जहाँ बालबालिका नभई शिक्षक असफल हुन्छन् । बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणाका लागि गरिएको घरघुरी सर्वेक्षणमा यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेका बालबालिकालाई मात्र विभिन्न बहानामा सजाय दिने गरेको पाइयो ।

५.१६ विद्यालय भर्ना नभएका बालबालिका

विवरण	कक्षा ५ सम्म उमेर समुह (५-९ वर्ष)			आधारभुत तह (कक्षा ८) उमेर समुह (१०-१४ वर्ष)			माध्यमिक तह उमेर समुह (१५-१८ वर्ष)		
	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा
सामान्य क्षमता	५७	३६	९३	३४	४६	८०	१२	१२	२४
अपाङ्गता भएका	२	०	२	१	१	२	२	१	३
जम्मा	५९	३६	९५	३५	४७	८२	१४	१३	२७

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

यस बडामा रहेका ५ देखि ९ वर्ष उमेर समूहका ९५ जना बालबालिका विद्यालय भर्ना भएका छैनन् जसमा २ जना बालक अपाङ्ग छन् । १० देखि १४ उमेर समूहका ८२ जना र १५ देखि १८ वर्ष उमेर समूहका २७ बालबालिकाहरू गरी जम्मा २०४ जना बालबालिकाहरू विद्यालय भर्ना हुन बाँकि देखिन्छ ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

खण्ड ६

वडामा बाल संरक्षण

यस वडा नं. १० मा ८०९ घरपरिवार रहेको छ । बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणाका गरी बाल अधिकारको पूर्ण कार्यान्वयन गराउन विभिन्न चरणवद्ध कार्यक्रमहरू सञ्चालन भईरहेका छन् । बालमैत्री अभियान सञ्चालनकै क्रममा बालबालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीका लागि गरीएको घरघुरी सर्वेक्षण २०८१ को तथ्याङ्क हेर्दा अझै पनि बालबालिका माथि विभिन्न प्रकारको दुर्व्यवहारहरू भएको पाईन्छ । सामाजिक कुरितीका घटनाहरू रहेका पाईन्छ । यस वडाका ४२९ अर्थात् ५३.०८ प्रतिशत घरपरिवारका सदस्यहरूलाई मात्रा बाल अधिकारको बारेमा जानकारी भएको पाईयो ।

६ बाल अधिकारको बारेमा जानकारी भए नभएको

तपाईंलाई बाल अधिकारको बारेमा जानकारी छ ?		
क्र. स.	विवरण	
१	छ	४२९
२	छैन	३८०
जम्मा		८०९

घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

६.१ जन्मदर्ता सम्बन्धी विवरण

५ वर्ष मुनिका बालबालिका संख्या				६ देखि ८ वर्ष मुनिका बालबालिका संख्या			कैफियत
विवरण	बालबालिका संख्या	जन्मदर्ता भएको	जन्मदर्ता नभएको	बालबालिका संख्या	जन्मदर्ता भएको	जन्मदर्ता नभएको	
संख्या	३८१	३७५	६	१०९४	१०८९	६	
प्रतिशत	१००	९८.४२	१.५७	१००	९९.५४	१.५७	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा रहेका ५ वर्षमुनिका जम्मा ३८१ जना बालबालिका रहेका छन् । जसमा ३७५ जना बालबालिकाको जन्मदर्ता भएको छ । जन्मदर्ता हुनेमा ५ वर्ष मुनिका कुल बालबालिकाको ९८.४२ प्रतिशत देखिन्छ । बालमैत्री स्थानीय शासनको सूचक अनुसार पनि ५ वर्ष मुनिका सबै बालबालिको जन्मदर्ता भएको हुनुपर्ने प्रावधान १०० प्रतिशत पूरा भएको हुनु पर्दछ ।

६.२ बाल विवाहको अवस्था

६.२.१ विवाह सम्बन्धी विवरण

कुल विवाहको सम्बन्धी विवरण			
क्र.सं.	लिंग	प्रतिशत	संख्या

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

१	महिला	५०	३२
२	पुरुष	५०	३२
जम्मा		१००	१४७

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस बडामा विवाहको अवस्थालाई हेर्ने हो भने ६४ वटा विवाह भएको पाईन्छ । ३२ महिला, ३२ पुरुषको विवाह भएको हो ।

६.२.२ बाल विवाह सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	कुल विवाह संख्या	२० वर्ष भन्दा कम उमेरमा भएको विवाह संख्या
१	०	०

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

६.२.२ उमेरगत विवाह सम्बन्धी विवरण

यस बडामा भएको कुल विवाहको अवस्था सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छः

महिला	११ देखि १५	१६ देखि १८	१९ देखि २०	२१ देखि २५	२६ देखि ३०	३१ देखि ३५	जम्मा
बालिका, महिला	०	०	०	२०	१२	०	३२
बालक, पुरुष	०	०	०	२०	१२	०	३२

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

६.३ अपाङ्गता भएका बालबालिका सम्बन्धी विवरण

१८ वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाको अपाङ्गताको विवरण				
क्र.सं.	अपाङ्गताको प्रकार	बालिका	बालक	जम्मा
१	शारीरिक अपाङ्गता	३	७	१०
२	दृष्टिविहीन र न्यून दृष्टिविहीन	३	१	४
३	स्वरबोलाइ सम्बन्धी	०	१	१
४	मानसिक बौद्धिक अपाङ्गता	१	०	१
५	सुस्त श्रवण तथा बहिरा	०	०	०
६	श्रवण र दृष्टि बिहिन	०		०
जम्मा :		७	९	१६

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा १६ जना अपाङ्गता भएका बालबालिका रहेका छन् । १६ जनामा ७ जना बालिका र ९ जना बालक छन् । यस वडामा मा १८ वर्ष सम्मका बालबालिका १४७५ जना रहेकोमा १.०८ प्रतिशत अपाङ्गता भएका बालबालिका छन् । यी बालबालिकाको उचित व्यवस्थापनक लागि संस्थागत व्यवस्था मिलाउनु पर्ने देखिन्छ । बालमैत्री स्थानीय शासनको संस्थागत सूचकमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको विशेष सहयोगको लागि संस्थागत व्यवस्था भएको हुनेछ भन्ने सूचक रहेको छ ।

६.४ द्वन्द्व पीडित तथा जोखिममा परेका बालबालिका सम्बन्धी विवरण

हाल यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा कुनै पनि प्रकारको द्वन्द्व तथा जोखिममा परेका बालबालिका छैनन् ।

६.५ विस्थापित बालबालिका सम्बन्धी विवरण

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा विस्थापित बालबालिका रहेका छैनन् ।

६.६ बालश्रमिक सम्बन्धी विवरण

परिवारको कुनै बालबालिका बालश्रमिकको रूपमा रहेको वा नरहेको				
क्र.सं.	बालश्रमिक संलग्न रहे / नरहेको परिवार	प्रतिशत	संख्या	जम्मा
१	रहेको	२.१०	१७	
२	नरहेको	९७.९०	७९२	
जम्मा		१००	८०९	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

८०९ घरपरिवार रहेको यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा १७ घरपरिवारका बालबालिकाहरू विभिन्न प्रकारका श्रममा संलग्नता रहेका छन् जसले गर्दा बालसंरक्षण अन्तर्गत बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणाको लागि शत प्रतिशत पूरा गर्नुपर्ने सूचक निकृष्ट प्रकारको बालश्रम अन्त्य गर्दै प्रभावित बालबालिकाको पुनः स्थापना भएको हुनेछ भन्ने सूचक पूरा भएको छैन । बालश्रमिक रूपमा रहेका बालबालिका सम्बन्धी विवरण ६.६.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

६.६.१ बालश्रममा रहेका बालबालिकाको विवरण

बाल श्रममा रहेका बालबालिकाको विवरण				
क्र.सं.	बाल श्रमिक रहेको स्थानको विवरण	बालिका	बालक	जम्मा
१	होटल	०	२	२
२	घर	३	१२	१५
३	अन्य	०	०	०
जम्मा		३	१४	१७

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा रहेका १४७५ जना बालबालिकामा १७ जना बालबालिकाहरू विभिन्न प्रकारका श्रममा रहेको पाइयो । होटलमा २ बालक श्रमिकको रूपमा रहेका छन् । अरुको घरमा घरेलु श्रमिकको रूपमा १२ बालकहरू रहेको पाइयो ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

। यी बालबालिकाहरूलाई तत्काल खोज तथा उद्धार गरी विद्यालय वा सिपमुलक तालिमको व्यवस्था मिलउनु पर्ने देखिन्छ किनकी यी १७ जना बालबालिकाहरू विद्यालय जाने गरेका छैनन् ।

६.६.२ बालश्रममा रहेका बालबालिकाले भोगिरहेका समस्या

क्र. स.	समस्या	संख्या	कैफियत
१	गाली	११	
२	मनोवैज्ञानिक तनाव	५	
३	दोषारोपण	१	
जम्मा		१७	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

६.७ परिवारमा बालबालिकामाथि यौन शोषणको घटना

क्र. स.	विवरण	परिवार संख्या	कैफियत
१	यौन शोषणक घटना भएको	१	
२	यौन शोषणक घटना नभएको	८०७	
जम्मा		८०९	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस बढामा रहेको ८०९ घरपरिवार मध्ये एक परिवारका बालबालिका माथि यौन शोषण भएको पाईएको छ ।

६.८ परिवारमा महिला तथा बालबालिकामाथि हुने सामाजिक कुरितीको घटना

क्र. स.	समस्या	संख्या	कैफियत
१	बाल विवाह	१	०.१२
२	दाईजो	२	०.२५
३	कुरतीको घटना नभएको	७४२	९१.७२
४	उत्ता नदिएको	६४	७.९१
जम्मा		८०९	१००

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस बढामा बाल विवाह जस्तो सामाजिक र कानूनले अपराध मानेको बालविवाह समेत भएको र दाईजो जस्ता सामाजिक कुरितीको रहेको पाईयो ।

६.९ परिवारमा बालबालिकाले बालबिज्याई गर्दा गरीने व्यवहार

तपाईंको परिवारमा बालबालिकाले कमजोरी गरेमा के गर्नु हुन्छ ?	
विवरण	संख्या
गाली	२९

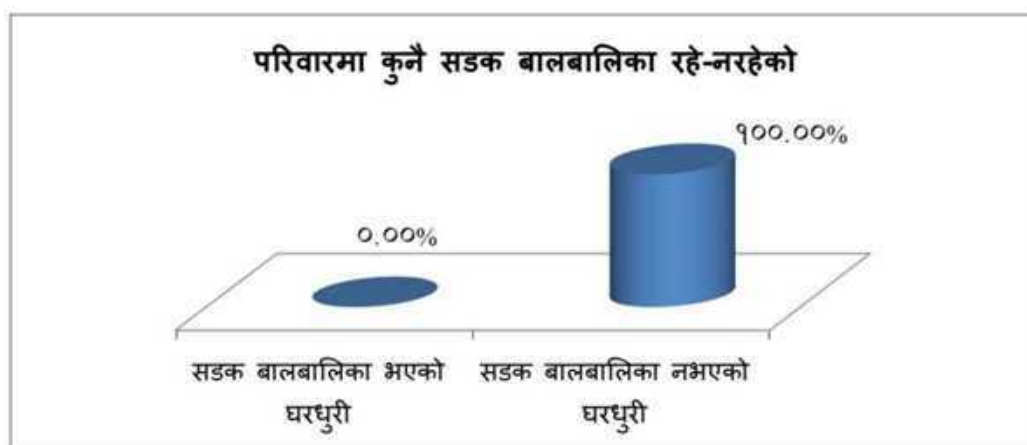
बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

कुटपिट	१७
खानामा बन्देज	०
कोठामा धुत्ने	०
सम्झाउने	७१७
हेप्ने वा मनोवैज्ञानिक तनाव दिने	०
अन्य	३
उत्तर नआएको	४३
जम्मा	८०९

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

६.१० सडक बालबालिकाको विवरण

वाटोमा जीवन बिताउन बाध्य भएका बालबालिकाले सडक बालबालिका हुन् । जसको कुनै घर , परिवारको ठेगान हुँदैन, आमाबुवाको टुट्टो हुँदैन ती बालबालिका नै सडक बालबालिका हुन् । बालबालिकाले सडकमै जीवन बिताउनुका अधिकांश बाध्यात्मक तथा आंशिक रूपमा केही अन्य कारणहरू पनि हुन्छन् । यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेका कुनै पनि बालबालिका र यस वडा नं. १० मा रहेका विभिन्न सडकमा समेत कुनै बालबालिका सडक बालबालिकाको रूपमा रहेका छैनन् ।

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणको लागि स्थानीय तहमा सडक बालबालिकाको संख्या शून्य भएको हुनेछ, सडक बालबालिका भएकोमा बालगृहमा राखी व्यवस्थापन भएको हुनुपर्ने (शत प्रतिशत पूरा गर्नुपर्ने) भन्ने उल्लेख भएकोमा यो सूचक पूरा भएको पाइन्छ ।

६.११ कुलतमा लागेका बालबालिकाको विवरण

प्रकार	बालिका	बालक	महिला	पुरुष
--------	--------	------	-------	-------

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

धुमपान	०	१	४	१३
लागू औषध	०	४	०	१०
जम्मा	०	५	४	२३

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा बालबालिकाको जनसंख्या १४७५ रहेको छ जसमा कुलतमा लागेको बालबालिका ५ जना रहेका छन् । ४ जना लागू औषधको कुलतमा रहेका छन् जसमा २ जनालाई मात्र बाल सुधारघेहमा राखिएको छ । कुलतमा लागेका बालबालिकालाई बालसुधार गृहमा राख्ने व्यवस्था शतप्रतिशत गराउनु पर्ने बालमैत्री स्थानीय शासनका सूचकमा उल्लेख छ जुन सूचक सहजै पूरा भएको पाइन्छ ।

६.१२ खाद्यान्न संकटमा परेका बालबालिकाको विवरण

परिवारमा खाद्यान्न संकट पर्नु भनेको तिनका परिवारमा रहेका बालबालिकालाई समेत केही न केही असर पर्छ नै यद्यपि परिवारका सदस्यले ज्याला मजदूरी गरेरै भएपनि आफ्नो खाद्यान्न संकट टार्ने गरेको पाइयो । यस वडामा आफ्नै उज्जनीबाट खान पुग्ने परिवारको विवरण यस प्रकार प्रस्तुत गरिएको छ:

पारिवारिक विवरण				बालबालिकाको विवरण			
क्र.स.	अवस्था	प्रतिशत	परिवार संख्या	बालिका	बालक	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक	जम्मा
१	३ महिना भन्दा कम खाना पुग्ने	१६.०७	१३०	१२३	१३४	१	२५८
२	३ देखि ६ महिना खाना पुग्ने	१२.३६	१००	१०३	१०८	०	२११
३	६ देखि ९ महिना खाना पुग्ने	१३.८४	११२	८७	१२०	०	२०७
४	९ देखि १२ महिना खाना पुग्ने	५१.६७	४१८	३३६	३६७	३	७०६
५	वचत हुने	५.९३	४८	३३	५९	०	९२
६	उत्ता नआएको	०.१२	१	०	१	०	१
जम्मा :		१००	८०९	६८२	७८९	४	१४७५

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा रहेका ८०९ घरपरिवार मध्ये १३० परिवारलाई ३ महिना भन्दा कम समयका लागि मात्र खाद्यान्न पुग्छ जहाँ १२३ बालिका , १३४ बालक र लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक १ गरी जम्मा २५८ जना बालबालिका रहेका छन् परिवारमा रहेको खाद्यान्न संकटको कारण यी बालबालिकाहरू श्रममा जान सक्ने सम्भावना रहन्छ यसप्रति वडाको कार्ययोजना सहितको विशेष जिविकोपार्जन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्दछ । यसै वडामा रहेका १०० परिवारलाई ३ देखि ६ महिना मात्र खाद्यान्न पुग्छ यस परिवारमा १०३ बालबालिका र १०८ बालक गरी २११ जना बालबालिका रहेका छन् । ६ देखि ९ महिना खाना पुग्ने परिवार ११२ रहेको छ जहाँ ८७ बालिका र १२० बालक गरी २०७ जना बालबालिका छन्, यसैगरी ९ देखि १२ महिना खाना पुग्ने परिवार ४१८ रहेको छ यस परिवारमा ३३६ बालिका र ३६७ र बालक र लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक ३ जना गरी ७०६ जना बालबालिका छन् भने यस वडामा रहेका

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

जम्मा ४८ परिवारको मात्र वचत हुने गरेको पड्यो जहाँ १२ जनाबालबालिका रहेकोमा ३३ जना बालिका र ५९ जना बालक रहेका छन्।

६.१३ जाडो तथा गर्मीकाका कारण मृत्यु हुने गर्भवती महिला तथा बालबालिकाको विवरण
विगत १ वर्षमा यस वडा नं. १० मा जाडो तथा गर्मीका कारणले नै कुनै पनि गर्भवती महिला तथा बालबालिकाको मृत्यु भएको छैन ।

६.१४ संस्थागत हेरचाहमा रहेका बालबालिका सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	बसेको संस्था	प्रतिशत	संख्या
१	बालगृह	०	०
२	होस्टेल	०	०
३	बोर्डिङ स्कुल	०	०
जम्मा :		०	०

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडाका बालबालिकाहरू कुनैपनि संस्थागत हेरचाह जस्तै बालगृह, होस्टल मा बालबालिकाको बासोबास गरेका छैनन ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

खण्ड ७

बाल सहभागिता

७.१ बाल समूह सम्बन्धी विवरण

बालसमूहको प्रकार र लिङ्गको आधारमा सहभागिता						
क्र.सं.	बालक्लबको विवरण	बालिका	बालक	अपाङ्गता बालिका	अपाङ्गता बालक	जम्मा
१	विद्यालयमा आधारित बालसमूह	१३	३२	०	०	४५
२	समुदायमा आधारित बालसमूह	९५	३०	०	०	१२५
जम्मा :		१०८	६२	०	०	१७०

स्रोत: महिला बालबालिका तथा सामवेशीकरण महाशाखा

यस वडामा ३ वटा विद्यालयमा र १० वटा समुदायमा आधारित बालसमूहहरू गरी जम्मा १३ वटा बाल समूहहरू रहेका छन् जसमा बालिका १०८ र बालक ६२ गरी १७० जना बालबालिकाले नेतृत्व गरीरहेका छन् ।

७.२ वडाको शासकीय संरचना र बाल सहभागिता

क्र.सं.	शासकीय संरचनामा	बालिका	बालक	जम्मा संख्या
१	बालमैत्री स्थानीय शासन वडा समिति	१	१	२
२	वडा बालअधिकार समिति छैन	१	१	२
३	विद्यालय व्यवस्थापन समिति	छैन	छैन	छैन
४	स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति	छैन	छैन	छैन
५	बालसमूह १३ वटामा	१०८	६२	१७०

स्रोत: महिला बालबालिका तथा सामवेशीकरण महाशाखा

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

७.३ विद्यालयमा बाल समूह तथा बाल सहभागिता

क्र.स.	विद्यालयको नाम	बाल समूह सम्बन्धि विवरण				विद्यालय व्यवस्थापन समिति मा बालबालिकाको सहभागिता		
		छ वा छैन	बालिका	बालक	जम्मा	बालिका	बालक	जम्मा
१	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यालय	छ	७	८	१५	०	०	०
२	श्री वेताल प्रथमिक विद्यालय	छ	८	७	१५	०	०	०
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	छ	६	९	१५	०	०	०
जम्मा			२१	२४	४५	०	०	०

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

यस वडाम रहेका सबै विद्यालयहरूमा बाल समूहहरू रहेको तर बाल समूबाट बालबालिकालाई विद्यालय व्यवस्थापन समिति मा बालबालिकाको सहभागिता नगराएको पाईयो ।

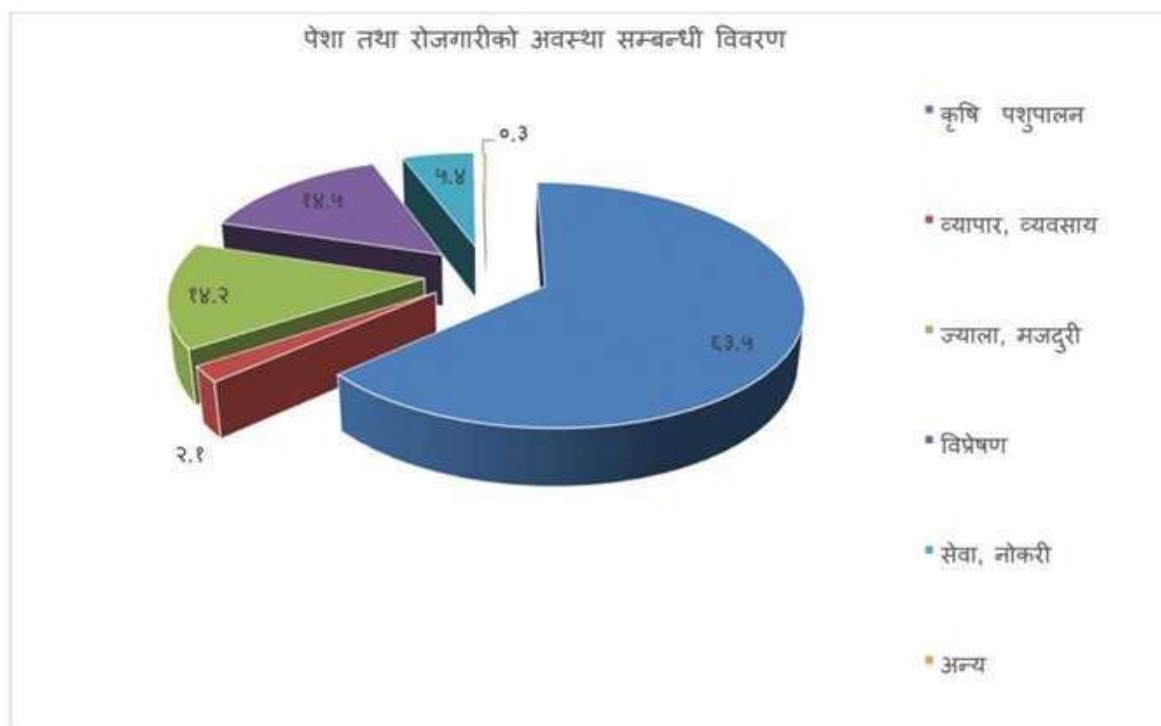
७.४ बालभेला र बाल सहभागिता

बालमैत्री स्थानीय शासनका सूचक स्थानीय तहको योजना तर्जुमा पूर्व वार्षिक रूपमा बडा र गाउँ, नगरपालिका तहमा बालभेला आयोजना गरी बालभेलाले प्राथमिकता तोकेका विषयलाई स्थानीय तहको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा समावेश गरिएको हुनेछ भन्ने रहेको छ जसको कार्यान्वयन शत प्रतिशत हुनु पर्दछ यसै सन्दर्भमा यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० ले अर्थपूर्ण बालसहभागिता सुनिश्चित गर्नको लागि आ.व. २०८२।०८३ को योजना तर्जुमाको चरणमा बडा स्तरको बालभेला आयोजना गरेको हो ।

खण्ड ८

वडाको आर्थिक विकास

८.१ पेशा तथा रोजगारीको अवस्था सम्बन्धी विवरण

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

८०९ घरपरिवार रहेको गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा ५१४ परिवारको प्रमुख पेशा कृषि रहेको छ । विभिन्न व्यापार व्यवसाय १७ परिवारको प्रमुख पेशा रहेको छ । ४४ परिवारको प्रमुख पेशा नोकरी रहेको छ भने ११७ परिवारको वैदेशिक रोजगारी तथा ११५ परिवारको ज्याला मजदूरी प्रमुख पेशा रहेको छ ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

८.२ रोजगारीका लागि विदेशमा गएकाको विवरण

क्र.सं.	परिवारको सदस्य वैदेशिक रोजगारीमा	प्रतिशत	संख्या
१	गएका छन्	४६.८५	३७९
२	गएको छैन	५३.१५	४३०
जम्मा :		१००	८०९

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा रहेका ८०९ घरपरिवार मध्ये ३७९ घरपरिवार बाट वैदेशिक रोजगारीका लागि गएको देखिन्छ । वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न परिवार संख्या कुल परिवार संख्याको ४६.८५ प्रतिशत रहेको छ । ३७९ घर परिवारबाट २१७ महिला र ५८८ पुरुष गरी ८०५ जना विदेशमा गएका छन् ।

८.२.१ लिङ्गका आधारमा वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न सम्बन्धी विवरण

लिङ्गको आधारमा वैदेशिक रोजगारीमा संलग्नको विवरण			
क्र.सं.	लिङ्गको आधारमा वैदेशिक रोजगारीमा	प्रतिशत	संख्या
१	महिला	२६.९६	२१७
२	पुरुष	७३.०४	५८८
जम्मा :		१००	८०५

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडाबाट वैदेशिक रोजगारीका लागि गएका ८०५ जना मध्ये २१७ जना अर्थात् २६.९६ प्रतिशत महिला र ५८८ जना अर्थात् ७३.०४ प्रतिशत पुरुषको संख्या रहेको छ ।

८.३ परिवारको निर्णयमा भूमिका

परिवार सामाजिक इकाई हो जहाँ महिला र पुरुष दुवैको सयुक्तताबाट मात्र एउटा परिवारको सुरुवात हुन सक्दछ । परिवारमा महिला र पुरुषले बराबरी जिम्मेवारी वहन, कर्तव्य पालना, आपसी सहयोग तथा सम्मानबाट मात्र परिवारको निर्माण र सञ्चालन हुन्छ । महिला र पुरुष मानव समाजमा बराबरी हुन् त्यसैले महिला र पुरुष भनेका एक रथका दुई पाग्रा जस्तै हुन एउटाको अनुपस्थितिमा अर्कोको अस्तित्व कमजोर भइदिन्छ । यस गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा ८०९ घरपरिवार रहेको छ । कुल परिवारका विभिन्न काममा जस्तो घर व्यवहारको निर्णय, घरयसी काममा संलग्नता, बैंक खाता सञ्चालन, विभिन्न समितिमा सहभागिता, विद्यालयको समितिमा सहभागिता, उद्योग व्यापारमा सहभागिता जनाउनका लागि आफ्नो भूमिकाका बारेमा छलफल र सोही अनुसारको निर्णय लिने गरेका छन् । महिलाको भूमिका ८.४.१, पुरुषको भूमिका ८.४.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

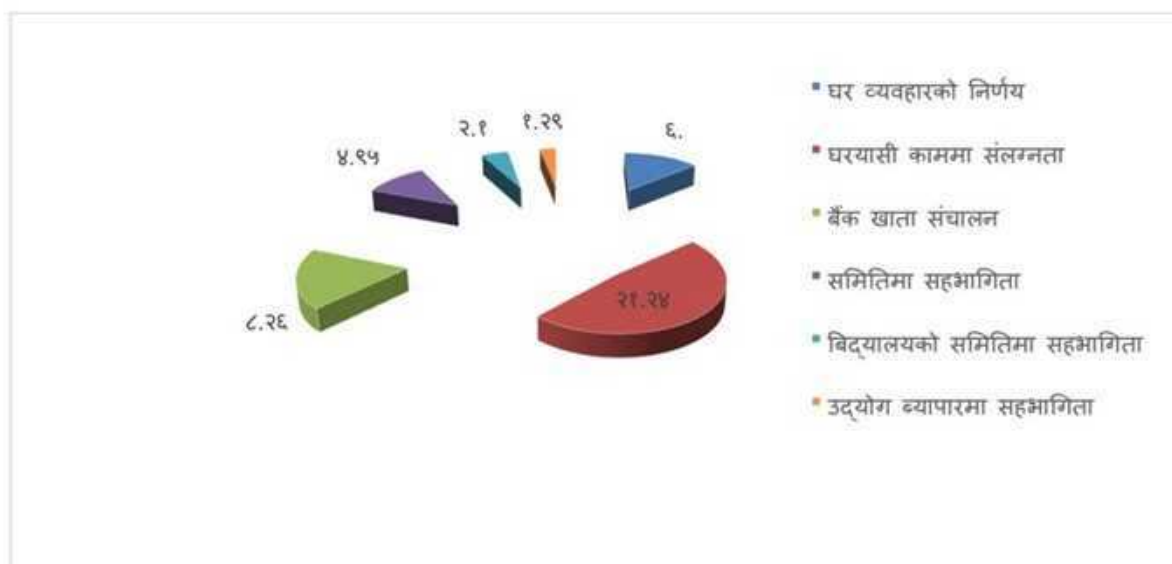
८.४.१ निर्णयमा महिलाको भूमिका

यस वडामा रहेका महिला र पुरुषको परिवारमा फरक- फरक भूमिका रहेको छ यद्यपि ४३.८४ प्रतिशत महिलाहरूको मात्र विभिन्न कृयाकलापको विषयमा निर्णय लिन सकेका छन् भने सोही कृयाकलापमा निर्णय लिने पुरुष ५६.१६ प्रतिशत रहेको पाईयो ।

परिवारमा कामको बाँडफाँड	महिला प्रतिशत	पुरुष प्रतिशत
घर व्यवहारको निर्णय	६.००	२५.४१
घरयासी काममा संलग्नता	२१.२४	९.९०
बैंक खाता संचालन	८.२६	१६.४५
समितिमा सहभागिता	४.९५	२.६१
बिद्यालयको समितिमा सहभागिता	२.१०	१.०५
उद्योग व्यापारमा सहभागिता	१.२९	०.७४
जम्मा	४३.८४	५६.१६

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. मा निर्णयमा महिलाको भूमिका

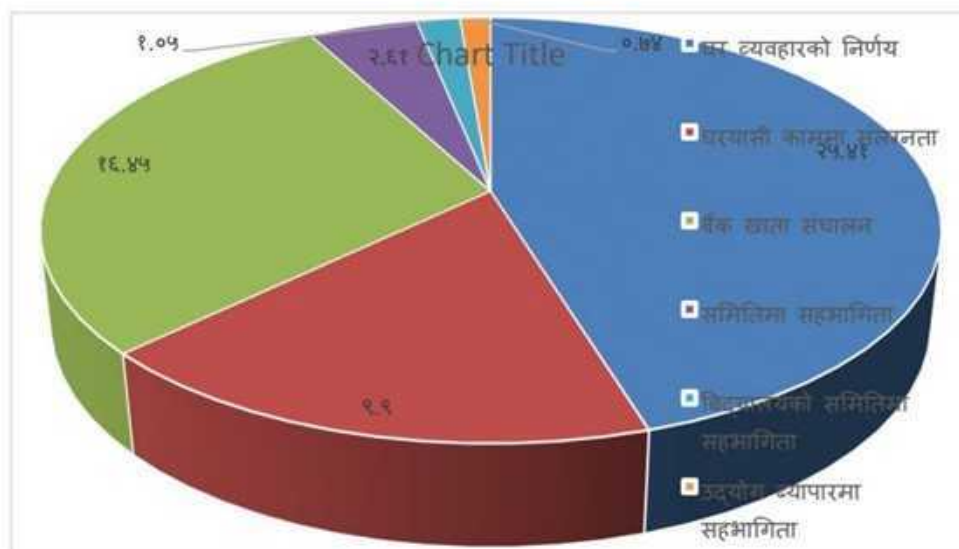

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण, २०८१

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

८.४.२ निर्णयमा पुरुषको भूमिका

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. मा निर्णयमा पुरुषको भूमिका

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

खण्ड ९

बडाको प्रकोप तथा शान्ति सुरक्षा

९.१ प्रकोपको विवरण

प्राकृतिक प्रकोप र परिवार संख्याको विवरण			
क्र.सं.	विवरण	प्रतिशत	संख्या
१	प्रभावित भएको	१७.१८	१३९
२	प्रभावित नभएको	८२.८२	६७०
जम्मा :		१००	८०९

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेको जम्मा ८०९ घरपरिवार रहेकोमा १३९ घरपरिवारमा विभिन्न प्रकारका प्राकृतिक प्रकोप भएको थियो । बाढीपहिरो, हावाहुरी, अतिवृष्टि तथा अनावृष्टि, आँधी, आगलागी, भूकम्प, खडेरी, महामारी, शलहकिराको आतंक, जंगली जनावरको आतंक विगतमा भएका विपद्हरू रहेका छन् ।

९.१.१ प्रकोप प्रभावित परिवार सम्बन्धी विवरण

प्रभावित परिवार सम्बन्धी विवरण									
बाढी	अतिवृष्टि तथा अनावृष्टि	आँधी	आगलागी	भूकम्प	खडेरी	महामारी	शलहकिरा	अन्य	जम्मा
५४	३	७८	४	२	२	६	५	६	१६०

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

बाढीबाट ५४ घरपरिवार प्रभावित भएको पाइयो भने सबैभन्दा बढी आँधी बाट ७८ घरपरिवार प्रभावित भएको विभिन्न महामारी तथा आगलागीबाट समेत यस वडाका बासिन्दाहरू प्रभावित भएको पाइयो ।

९.१.१ विद्यालयमा रहेको जोखिमको प्रकार

बालबालिका अध्ययनरत विद्यालयमा रहेको जोखिम						
क्र.सं.	विद्यालयको नाम	बाढी	आगलागी	भूकम्प	अन्य	कैफियत
१	श्री सरस्वती माध्यामिक विद्यालय	छैन	छैन	छैन	छैन	
२	श्री बेताल प्रथमिक विद्यालय	छैन	छैन	छैन	छैन	
३	श्री महालक्ष्मी प्रथमिक विद्यालय	छैन	छैन	छैन	छैन	

स्रोत: शिक्षा शाखा, गौरीगङ्गा नगरपालिका

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

९.२ कानुनी विवादमा परेका बालबालिका सम्बन्धी विवरण

यस वडामा कानुनी विवादमा रहेका बालबालिकाहरू रहेका छैनन् ।

९.३ परिवारमा छोरा र छोरीमा भेदभाव

परिवारमा भेदभाव			
क्र.सं.	विवरण	प्रतिशत	संख्या
१	भेदभाव छ	०.३७	३
२	भेदभाव छैन	९९.६३	८०६
जम्मा :		१००	८०९

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०८१

यस वडामा रहेका ३ परिवारका बालबालिकालाई शिक्षामा भेदभाव गरेको पाइयो ।

जय बालमैत्री !!!

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

अनुसूचीहरू

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

अनुसूची १

बालमैत्री स्थानीय शासन वडा समितिको विवरण

क्र.स.	नाम थर	पद	प्रतिनिधित्व गरेको निकाय	कैफियत
१	नर सिंह साकी	अध्यक्ष	अध्यक्ष, गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १०	
२	तिला राम चौधरी	सदस्य	सदस्य, गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १०	
३	प्रकाश चौधरी	सदस्य	सदस्य, गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १०	
४	जानकी बोहरा	सदस्य	सदस्य, गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १०	
५	लक्ष्मी बि क	सदस्य	सदस्य, गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १०	
६	विरेन्द्र बुढामगर	सदस्य	स्वास्थ्य संस्था	
७	विपना खाती	सदस्य	स्वास्थ्य संस्था	
८	हिरा चौधरी	सदस्य	गैर सरकारी संस्था	
९	सुनिता साकी	सदस्य	विद्यालय व्यवस्थापन समिति	
१०	रुपा बि क	सदस्य	विद्यालय व्यवस्थापन समिति	
११	दिर्घ बहादुर बम	सदस्य	टोल विकास संस्था	
१२	गोपाल बि क	सदस्य	शिक्षक	
१३	पुष्पा बोहरा	सदस्य	बाल समूह	
१४	दिपक साकी	सदस्य	बाल समूह	
१५	चन्द्र किरण चौधरी	सदस्य सचिव	वडा सचिव, गौरीगङ्गा नगरपालिका वडा नं. १०	

स्रोत: महिला बालबालिका तथा समावेशीकरण महाशाखा

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

अनुसूची २

वडा बाल सञ्जालका पदाधिकारीहरूको विवरण

क्र.स.	नाम थर	पद
१	पुस्पा बोहरा	अध्यक्ष
२	रोशन बूढा	उपाध्यक्ष
३	दिपा भट्ट	सचिव
४	सुजाता चौधरी	सह- सचिव
५	पुस्पा कुमारी धामी	कोषध्यक्ष
६	दिलमाया चौधरी	सदस्य
७	विशाना चौधरी	सदस्य
८	सोनिया चौधरी	सदस्य
९	चन्दा धामी	सदस्य
१०	रेखा सार्की	सदस्य
११	आइसरी धामी	सदस्य
१२	अर्चना धामी	सदस्य
१३	अनिषा वि क	सदस्य
१४	क्रिशाना कठरिया	सदस्य
१५	सोनाम अनेपाली	सदस्य

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

अनुसूची ३

बालमैत्री स्थानीय शासनका सूचकहरू

क्र.स.	सूचक	घोषणाका लागि आवश्यक प्रतिशत
१	गर्भवती महिलाहरूले कम्तिमा प्रसूति पूर्व चारपटक र प्रसूति पश्चात आमा र नवजात शिशुको कम्तिमा ३ पटक स्वास्थ्य जाँच गराएका हुनेछन् ।	९५
२	गर्भवती महिलाले टिटानस विरुद्धको २ वटा खोप लगाएका हुने छन् ।	९५
३	गर्भवती तथा सुत्केरी आमाहरूले आईरन चक्री जम्मा २२५ वटा) खाएका हुनेछन् ।	९५
४	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट सुत्केरी गराइएका हुनेछन्	८०
५	६ महिनासम्मको शिशुलाई आमाले अनिवार्य रूपमा पूर्ण स्तनपान गराएका हुनेछन् ।	८०
६	६ महिनादेखि ५ वर्षमुनिका सबै बालबालिकालाई वर्षको २ पटक भिटामिन "ए" क्याप्सुल खुवाइएको हुनेछ ।	१००
७	प्रत्येक बालबालिकाले नेपाल सरकारले तोकेका सबै र पूर्ण खोप प्राप्त गरी पूर्ण खोपयुक्त घोषण भएको हुनेछ ।	१००
८	एच् आई भी संक्रमित आमाबाट जन्मिएका सबै बालबालिकाहरूले ARV Prophylaxis पाएका हुनेछन्	१००
९	सबै घरपरिवारले आयोडीनयुक्त नुन प्रयोग गरेका हुनेछन्	१००
१०	कम तौल, पुडको र ख्याउटेपन हुने पाँचवर्ष मुनिका बालबालिकाहरूको संख्यामा कमी आएको हुनेछ ।	८०
११	अति कडा कुपोषण भएका बालबालिकाको संख्या शून्य भएको हुनेछ ।	१००
१२	सबै घरघुरीमा आधारभूत तहको खानेपानीको सुविधा उपलब्ध भएको हुनेछ ।	१००
१३	चर्पी गएपछि, बालबालिकाको दिसा धोए पछि, र खाना खानु , खुवाउनु अघि साबुन पानीले हात धुने परिपाटीको विकास भएका हुनेछ ।	१००
१४	प्रत्येक घरपरिवारले शौचालयको प्रयोग गरेको तथा खुला दिसामुक्त घोषणा भएको हुनेछ	१००
१५	५ वर्ष मुनिका सबै बालबालिकाको जन्म दर्ता भएको हुनेछ ।	१००
१६	निकृष्ट प्रकारको बालश्रम अन्त्य गर्दै प्रभावित बालबालिकाको पुर्नस्थापना भएको हुनेछ ।	१००
१७	स्थानीय तह बालविवाह मुक्त भएको हुनेछ ।	१००
१८	घरपरिवार ,समुदाय,सार्वजनिक स्थान (विद्यालय,सामाजिक चाडपर्व,भेला)मा बालबालिका विरुद्ध हुने हिंसा, वेचबिखन, शोषण,वेवास्ता र दुर्व्यवहारमा कमी आएको हुनेछ	८०
१९	समुदायमा आधारित बाल संरक्षण प्रणाली स्थापित भई सञ्चालनमा ल्याईएको हुनेछ ।	१००
२०	छाउपडी, कमलरी जस्ता सामाजिक कुप्रथा नरहेको हुनेछ ।	९५
२१	स्थानीय तह / समुदायले १४ वर्ष मुनिका असहाय बालबालिका(भएमा) को संरक्षण गर्न विशेष व्यवस्था गरेका हुनेछन्	१००

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८०

२२	स्थानीयतहमा सडक बालबालिकाको संख्या शुन्य भएको हुनेछ(सडक बालबालिका (भएकोमा) बालगृहमा राखी व्यवस्थापन भएको हुने	१००
२३	स्थानीय तहमा रहेका विद्यालयहरूले बालबालिकालाई शारीरिक तथा मानसिक यातना दिने छैनन् ।	१००
२४	कुलतमा लागेका बालबालिकाको लागि बाल सुधार गृहमा राखे व्यवस्था मिलाएको हुनेछन्	१००
२५	३ देखि ४ वर्ष उमेर पुगेका सबै बालबालिका प्रारम्भिक बालविकास कक्षामा भर्ना भई टिकाउ दर सतप्रतिशत रहेको हुनेछ(फरक क्षमता भएका बालबालिकाको हकमा विशेष व्यवस्था गर्नुपर्ने)	१००
२६	५ देखि १४ वर्ष उमेर समूहका सतप्रतिशत बालबालिकाले आधारभूत शिक्षा (१ देखि कक्षा ८ सम्म) पुरा गरेका हुनेछन्	१००
२७	प्रत्येक विद्यालयमा खानेपानीको सुविधा सहित छात्र छात्राको लागि अलग अलग शौचालयको व्यवस्था भई यसको प्रयोग भएको हुनेछ,	१००
२८	सबै विद्यालयका पूर्वाधार (कक्षा कोठा,फर्निचर,खेलमैदान, खानेपानी धारा,)बालमैत्री,अपाङ्गता मैत्री र सुरक्षित भएका हुनेछन् ।	१००
२९	प्रत्येक विद्यालयमा अतिरिक्त कृयाकलाप सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।	१००
३०	सबै विद्यालयहरूले कुहिने र नकुहिने फोहर अलग अलग विर्सजन गर्ने व्यवस्था गरेका हुनेछन् ।	१००
३१	स्थानीय तहमा समावेशी आधारमा बालसंजाल गठन भई क्रियाशील(न्यूनतम वार्षिक ३ वटा बैठक,३ वटा कार्यक्रम सञ्चालन) गरेका हुनेछन् ।	९५
३२	स्थानीय तहका बस्ती ,टोल र विद्यालयहरूमा समावेशी आधारमा बालसमूहको(गठन भै क्रियाशील (न्यूनतम वार्षिक ३ वटा बैठक,३ वटा कार्यक्रम सञ्चालन) रहेका हुनेछन् ।	९५
३३	पाँच कक्षा भन्दामाथि अध्यापन हुने विद्यालयका व्यवस्थापन समितिमा बालसमूहको प्रतिनिधित्व रहनेछ ।	१००
३४	स्वास्थ्य व्यवस्थापन समितिमा बालसमूह संजालको प्रतिनिधित्व हुनेछ	१००
३५	स्थानीय तहमा रहेका बालबालिका सम्बन्धी सरोकारका संरचना,समितिहरूमा १२ देखि १८ वर्षका बालबालिकाहरूको संस्थागत सहभागिता सुनिश्चित गरिएको हुनेछ	९०
३६	बालभेलाबाट माग भै आएका योजनाहरू स्थानीय तहको योजनामा समावेश भएका हुनेछन् ।	१००
३७	वडा, गाउँ नगरपालिका तहमा बालमैत्री स्थानीय शासन समितिहरू गठन भई क्रियाशील रहेका हुनेछन् ।	१००
३८	स्थानीय तहहरूले आफ्नो लागि बालमैत्री आचार संहिता र नीति नियम तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएका हुनेछन् ।	१००
३९	गाउँपालिका ,नगरपालिकामा बालउद्यान सहितको बालमैत्री सिकाई स्रोतकेन्द्र सञ्चालनमा रहेको हुनेछ ।	८०
४०	बालबालिको वस्तुगत विवरणको आधारमा स्थानीय तहको विकास योजना र बालबालिकाको लागि लगानी योजना तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।	१००

बालबालिकाको वस्तुगत विवरण- २०८१

४१	स्थानीय तहको योजना तर्जुमा पूर्व वार्षिक रुपमा वडा र गाउँ, नगर तहमा बालभेला आयोजना गरी बालभेलाले प्राथमिकता तोकेका विषयलाई स्थानीयतहको योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा समावेश गरिएको हुनेछ ।	१००
४२	स्थानीय तहमा बालबालिका सम्बन्धी स्थितीपत्र तयारी तथा प्रकाशन र अद्यावधिक भएको हुनेछ	१००
४३	प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरूले स्थानीय तहले तोकेको न्यूनतम मापदण्ड पुरा गरेको हुनेछन ।	१००
४४	विद्यालयले कक्षा ६ देखि १० सम्मका विद्यार्थीहरूको लागि बालमैत्री,वातावरण मैत्री र विपत व्यवस्थापन सम्बन्धी	१००
४५	आधारभूत शिक्षा पश्चात विद्यालय शिक्षावाट वन्चित भएका बालबालिकाहरूले जीवन उपयोगी शिक्षा — व्यवसायिक तथा सीपमूलक तालिम) प्राप्त गरेका हुनेछन ।	८०
४६	स्थानीय तहमा रहेका प्रहरी (कार्यालय)चौकीहरूमा बालमैत्री कक्ष वा बालमैत्री सम्पर्क एकाई रहेको हुनेछ ।	१००
४७	विद्यार्थी सवार हुने शैक्षिक संस्थाका सवारी साधनहरू स्थानीय तहले तोकेको न्यूनतम मापदण्ड अनुसार बालमैत्री र अपाङ्गतामैत्री हुनेछ ।	१०
४८	स्थानीय तहको प्रशासकीय भवनमा स्तनपान कक्षको व्यवस्था भएको हुनेछ ।	१००
४९	बसपार्क, सिनेमा हाटबजार, खेलमैदान जस्ता सार्वजनिक स्थलहरूमा बालमैत्री शौचालय र खानेपानी धाराको व्यवस्था भएको हुनेछ ।	१००
५०	स्थानीय तहको विपत व्यवस्थापन योजनामा विपतको समयमा बालबालिकाको आवश्यकता सम्बोधन गर्ने प्रावधान समावेश भएको हुनेछ ।	१००
५१	विपतको समयमा बालबालिका तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको विशेष सहयोगको लागि संस्थागत व्यवस्था भएको हुनेछ ।	१००

धन्यवाद !!!